

Otomatik Arçelik termosifonu büyük su kapasitelidir. 105 litre su alır. Emaye su haznelidir. Çift cidarlıdır. Delinmez, paslanmaz. Otomatik Arçelik termosifonu cam pamuğu ile tecrit edilmiştir. Isı kaybetmez. Otomatik Arçelik termosifonu hem suyu, hem ısıyı koruyan verimli, uzun ömürlü bir depodur.

Genel Satıcıları:
BEKO TİCARET A.Ş.
Tel.: 49 00 39
BURLA BİRADERLER ve Şşi.
Tel.: 45 52 00

kalitede öncü... fiyatta ölçü

otomatik
ARÇELİK
termosifonu

(Yeni Ajans : 107 — 23)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

MART 1975

İÇİNDEKİLER: ~~~~~

Türkiye Folklor Sözlüğü Üzerine	Kâmil TOYGAR
1. Uluslararası Türk Folklor Kongresi	T.F.A.
Ziya Gökalp'in Folklor Üzer'ine Yazdıkları	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
Karagöz ve Kukla Oynatıcısı Talât Dumanlı	Nail TAN
Karacaoğlan'ın Yeni Bulunmuş Dört Şiiri	Ali PÜSKÜLLÜOĞLU
Uluslararası Karacaoğlan Semineri ve Şenlikleri	T.F.A.
Öykü Kahramanı ve Sazşairi Ercişli Emrah	Hikmet DIZDAROĞLU
Doğu Karadeniz Halk Oyunları	Nevin ÇİLESİZ
Konya'da Geleneksel Koyunculuk ve Çobanlık — 1 —	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
«Türk Argo Sözlüğü» Üzerine — 1 —	Aydil EROL
Mut Çevresinde Al Basması, Kırk Basması, Kırktan Çıkma	Sıtkı SOYLU
Karagöz Kursları ve Tunus'a Giden Karagöz Sanatçıları	İhsan HİNÇER
Buldan'dan Derlenen Maniler — 1 —	Galip KOCABAŞ
2. Türk Yayın Kongresi Ankara'da Yapıldı	Bora HİNÇER
Tarsus'tan Bir Masal : Patışah, Bezirci ve Oğlu	Hamdi ULUSOY

DERGİMİZİN SAYISI 3 LİRA OLDU — BİZE GELEN KİTAPLAR

SAYI : 308

KURUŞ : 300

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

EN KÜÇÜK
TASARRUFLARINIZA,
BÜYÜK
TASARRUFLARINIZ
GİBİ DEĞER
VEREN BANKA

AKBANK

(Folklor : 24)

EMNİYET
SANDIĞI
YUVA HESABI

sahibi olmanızı
kolaylaştırır

(Basın : 60031 — 25)

TFLEWMUDOGCBVNJEHXSRPOMNHE

00000000000000000000000000

WMQXHKBAUSE

ADÖTFUNHG

MZKÖYE

NÖIDO

AIÖB

BANKANIZI
SEÇTİNİZ Mİ ?

demek ki
görüşünüz
kuvvetli...

TÜRK TİCARET BANKASI

EDİRNE'den KARS'a kadar yurdun her köşesinde hizmetinizde

(Folklor : 26)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALK BİLGİSİ DERGİSİ

KURUCUSU VE SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 308

MART 1975

YIL : 26 — CİLT : 16

TÜRKİYE FOLKLOR SÖZLÜĞÜ ÜZERİNE

Yazan : Kâmil TOYGAR

Bugüne dek Türk Folkloru'nu içeren pek çok derleme, araştırma ve değerlendirme çalışması yapılmıştır. Bu hizmetleri bütünleyen bibliyografyalar Kültür Bakanlığı MFAD'nce (Millî Folklor Araştırma Dairesi) yayınlanmaktadır.

Bilimsel çalışmaların vazgeçilmez kaynağı olarak işe bibliyografyalardan başlanması olumlu bir çaba olmuş, elli yılı aşkın bir süreyi içeren birikimin aşağı yukarı % 75'i saptanmıştır. Bu emeğin ileride Anadolu basını ve dış kaynakların taranmasıyla bütünleneceği doğaldır.

Bibliyografyalar dışında Türk halk kültürünün çeşitli bilgi ve belgelerini içeren Folklor Arşivleri ve müzelerimizdeki kaynaklar da büyük sayısal değerlere ulaşmıştır.

Artık ülkemizdeki folklor yayınlarının belirlenmiş özelliği olan «malzeme yayını» yanında, kümeleyici, bütünleyici kaynak yayınlara geçilmesi, folklor atlası, sözlüğü ya da belli konularda monografilerin hazırlanması zamanı gelmiştir kanısındayız.

Rahmetli Ahmet Kutsi Tecer'in bundan on beş yıl önce yazdığı durum değişmiştir artık. Elimizde eksiklerine karşın bir bibliyografya vardır. Tecer şöyle yazıyordu o yıllarda : «Fikrimizce bir ansiklopedi vücuda getirmek için lüzumlu bir çok hazırlık çalışmaları henüz tamamlanmamıştır. Bu iş daha sonraki bir merhaleye bırakılmalıdır. Henüz bibliyografyası tamamlanmadan bu sahaya giren çeşitli konuları umumi bilgiler çerçevesi içine almak biraz zorlama olur. Her şeyden önce Türkiye Folklor Bibliyografyası adı altında bir ana kitap hazırlanmalıdır.» (1)

Biz bu yazımızda «Folklor Sözlüğü» konusuna öncelik tanıyarak böyle bir sözlüğün hazırlanmasıyla ilgili görüşlerimizi ana çizgilerle belirtmeğe çalışacağız.

Sözlüğün adı ve kapsamı :

Böyle bir çalışmaya başlanırken sözlüğün adı ve alanı «Türk» ya da «Türkiye» kavramıyla sınırlandırılmadığıdır.

Bilindiği gibi bugüne dek kitap, süreli yayın ve arşivlerde oluşan birikim genellikle Türkiye folkloru ile ilgilidir. Bilgi ve belgelerin % 99'u yurdumuzdan derlenmiştir.

Zaman zaman Türklük dünyasını içeren derleme ve araştırmalar da yapılmaktadır. Fakat bunların bir sözlük çalışmasına kaynak olacak boyutlara ulaştığı söylenemez.

Biz bu gerekçeyle ve ileride yapılacak Türk Folklor Sözlüğü'nün bir bölümü olur düşüncesiyle böyle bir çalışmanın Türkiye Folklor Sözlüğü adını almasını uygun bulmaktayız.

Sözlüğün kaynakları :

Türkiye Folklor Sözlüğü'nün hazırlanması için yapılacak bir girişimde belibaşlı kaynaklar şöylece sıralanabilir :

I — Bibliyografyalar :

a — MFAD'nce yayınlanan «Türk Folklor ve Etnoğrafya Bibliyografyası I - II» (III. cilt baskıda)

b — Arseven, Veynel : Açıklamalı Türk Halk Müziği Kitap ve Makaleleri Bibliyografyası (Millî

(1) Tecer, A. Kutsi : Ansiklopediden önce folklor bibliyografyası Türk Folklor Araştırmalar, c. 2317 - 2318. s.

66

67

I. ULUSLARARASI TÜRK FOLKLOR KONGRESİ

(23 - 30 Haziran 1975, İstanbul)

1973 Yılında Ankara'da yapılan I. Uluslararası Folklor Seminer'i büyük ilgi görmüştü. Bunun üzerine Kültür Bakanlığı 1975 yaz aylarında I. Uluslararası Folklor Kongresi'nin yapılmasını kararlaştırmış, Türk Folkloru'nun çeşitli dallarıyla geniş şekilde ele alınması olanaklarını geliştirme yoluna girmiştir.

I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi'nin 23-30 Haziran 1975 tarihleri arasında İstanbul'da toplanması kararlaştırılmıştır. Türk Folklorunun Metodoloji, Arşiv, Folklor Harita ve Atlasları, Türklerle başka kavim veya milletler arasında folklor ilişkileri, Halk Edebiyatı, İnançlar, Gelenekler, Geleneksel Hukuk, Halk Ekonomisi, Beslenme, Halk Hekimliği ve Bayatlığı, Halk Sanatları ve Giyimleri, Halk Müziği ve Çalgıları, Oyunlar (Danslar, Dramatik Oyunlar, Spor ve Eğlence Oyunları) v.b. gibi konularını kapsayacak bu

Kongreye bütün dünyadan ilgili bilim adamları geniş bir şekilde katılacaktır. Kongre 3. İstanbul Festivali gibi zengin kültür olaylarının yer alacağı bir zamana rastlatılmıştır.

Kongrenin dili : Türkçe Almanca, İngilizce ve Fransızca olacaktır.

Kongrenin dili : Türkçe, Almanca, İngilizce ve lim adamlarının sayısı 150 yi bulmuştur. Folklorun çeşitli dallarına ait 30 satırlık tebliğ özetleri yakında bir kitap halinde basılacak, kongreyi takiben de bildirilerin metni yayınlanacaktır.

Kongre Başkanı Kültür Bakanı'dır. Kongre Hazırlık Komitesi Genel Sekreteri Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal olup, organizasyonu Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanlığı yapmaktadır.

T.F.A.

Folklor Enstitüsü Yayınları)

c — Acaroğlu, Türker - Ozan, Fitrat : Türk Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı Üzerine Seçme Yayınlar Kaynakçası (TDK)

ç — Çeşitli dergilerde kalmış Türk folkloruyla ilgili özel bibliyografyalar.

d — Tarafımızdan hazırlanmakta olan «Türkçe Sözlük ve Ansiklopedilerde Folklor Terimleri ve Maddeleri Kaynakçası (1928-1975)» adlı çalışmanın da bu sözlüğün hazırlanmasına katkısı olacağına inanmaktayız.

II — Arşiv ve Müzeler :

a — MFAD Arşivi

b — Ankara Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi

c — Kamu kuruluşlarının arşivleri

ç — Üniversitelerimizin ilgili bölüm ve kürsülerinin arşivleri.

d — Kişisel arşiv ve koleksiyonlar

e — Türkiye Müzelerindeki koleksiyonlar

III — Sözlük ve ansiklopediler :

a — Ülkütaşır, M. Şakir : Türkiye Etnografya ve Folklor Sözlüğü Üzerine Bir Kalem Tecrübesi. Faskü I.

b — Derleme Sözlüğü (TDK)

c — Tarama Sözlüğü (TDK)

ç — Örnek, Sedat Veyis : Etnoloji Sözlüğü (DTCF)

d — Örnek, Sedat Veyis : Budunbilim Terimleri Sözlüğü (TDK)

e — Çeşitli kişi ve kuruluşlarca yapılmış özel alan sözlükleri.

f — Genel sözlük ve ansiklopediler (Başvurma kitapları)

Sözlüğün Hazırlanma evreleri

Bu tür çalışmada yapılacak ilk iş Türkiye Folkloru'nun bütün kadro bölüm ve altbölümlerini içeren bir kavram-terim dizininin hazırlanmış olmasıdır.

Bu dizinde eşanlamı terim ve kavramların birleştirilmesi, sözlüğe girecek maddelerin kesen kes saptanması gerektir.

Kesinlik kazanan maddelerin yazımı konunun uzmanı yerli ve yabancı bilim adamları ve uzmanlardan istenebilir.

Merkezi bir kurulun bilimsel düzenlemesine başvurmak her durumda gereklidir.

Sonuç :

Türkiye Folklor Sözlüğü bir ya da birkaç kişinin üstesinden geleceği bir iş değildir. Çeşitli uzmanlık alanlarıyla ilgili böyle bir işi üniversitelerimizle folklor konusunu üstlenen kamu kuruluşlarının ortaklaşa hazırlaması gerekir.

Ortaya çıkacak eser kuşkusuz Türk Kültürü'nün ana kaynaklarından birisi olacaktır.

Dürküler Neler Demiş ve Yazmışlar : II

ZİYA GÖKALP'IN FOLKLOR ÜZERİNE YAZDIKLARI

Sadeleştiren : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

[Dğerli düşünür ve sosyoloğumuz Ziya Gökalp da Etnografya ve Folklorun tanımı ve konusu üzerine bazı mütalâalar serdetmiştir. Gerçi bu alandaki düşüncelerini sonradan yazdığı sosyolojik eser ve makalelerinde dağlık olarak belirtmiştir. Şu kadar ki, Gökalp «Türkçülüğün Esasları» ile «Küçük Mecmua» daki yazılarından önce (1922) bir Bakanlığın isteği üzerine kaleme aldığı «Kürt aşiretleri hakkında içtimai tetkikler» adlı basılmamış bilimsel bir araştırmasının baş tarafında «Usûl [metod]» başlığını taşıyan bölümünde sosyoloji, antropoloji, etnografya ve folklor üzerine kısa ve müstakil genel bilgiler vermiştir (1)

İşte, Folklor tarihimiz bakımından öğrenilmesinde ve onun bu bilim dalları hakkındaki düşüncelerinin bilinmesinde gerçek bir fayda mülâhaza ettiğimiz bu bilgileri de, bazı sözlerini sadeleştirerek, olduğu gibi Türk Folklor Araştırmaları'nın sayın okurlarına sunuyoruz. M. Şakir Ülkütaşır].

**

Sosyoloji'nin Kaynakları — Sosyoloji [içtimaiyat], kendisine lâzım olan iptidai maddeleri bizzat hazırlayamaz. Bunları, sosyolojinin yardımcıları olan Tarih, Kavmiyyat [etnografya] ve İhsaiyyat [istatistik] ilimleri hazırlanarak sosyolojinin araştırmalarına arz eder. Yazılı edebiyatları bulunan ulusların tarihleri yazılmış olduğundan sosyoloji bunlara ait olutları [vaika] tarihten alır. İstatistik teşkilâtı yalnız olgunlaşmış uluslara mahsustur. Sosyoloji bu cemiyetler hakkında fazla olarak istatistik yoluyla de bilgiler toplamış olur. İlkel [iptidai] Cemiyetlere gelince : Bunların istatistik alanında teşkilâtları olmadığı gibi yazılı tarihleri de yoktur. Bundan dolayı, bu cemiyetlere dair sosyolojiye olutlar hazırlayan yalnız Etnografya yâni kavmiyattır.

Etnografyanın antropoloji [beşeriyat] den ayrımı — Fransız bilgileri etnografya ilmini antropoloji biliminden ayırdılar. Onlara göre, antropoloji anatomik [teşrihi] tiplerden [enmüzeç] ibaret olan «irk» lardan bahseder. Örneğin, bugün Avrupa'da «uzun kafalı kumral, uzun kafalı esmer, yassı kafalı» adlarını taşıyan üç budun [irk] vardır. Antropoloji, her ulustan yüzde kaç şü veya bu ırktan olduğunu arar. Evvelce, anatomik teşekküllerin sosyal [içtimai]

olaylara bir etkisi var sanılıyordu. Fakat, sonradan «Manovriye» gibi antropolojistler böyle bir etki olmadığını ispat ettiler. Bu suretle, sosyolojinin antropolojiye başvurma ihtiyacında bulunmadığı meydana çıktı. Önceleri, tesis olunmuş olan «antropososyoloji», yani antropolojiye dayanan [müstenid] sosyoloji büsbütün bilim alanından çekildi. Biz Türkçede antropolojiye «beşeriyat» [bugün insanbilim] adını veriyoruz, etnografyaya da «kavmiyyat» [bugün bitimsel budunbilim] diyoruz.

Etnografya'ya gelince : Bu, yazılı belgeleri olmayan cemiyetlerin [toplumların sosyal müesseselerini ve bunların toplamı olan uygarlıklarını tetkik eder. Fransızların ayrı ayrı adlar verip birbirinden ayırt ettiği bu iki ilmi, İngilizler «Antropoloji» adı altında birleştirmektedirler. Bundan dolayı, İngilizlerce etnografyanın adı da «Antropoloji» dir. Fransızların bu husustaki görüşü [içtimadi] ilime daha uygundur.

Etnografya'da usûl — Tarih şu üç türlü tanımlara dayanır : Yazılı belgeler, anıtlar ve şifahi gelenekler. Etnografya yazılı belgelerden pek az yararlanır. Örneğin, bir aşiretten [oymaktan] bir devlet doğmuşsa, adı Tarih'e geçmiş olur. Bir aşiret, tarihsel bir ayaklanma, ya da bir kargaşahğa [ihtilâl] katılırsa gene adı tarihe geçer. Maamafih, tarih kitapları aşiretlere pek az önem vermiştir. Kürt beylerine dair yazılmış bir tarih kitabı olan «Şerefnâme» bile Kürt oymaklarından [aşiretlerinden] pek az bahsediyor. Bununla beraber, gerek tarih kitaplarından, gerek evrak hazinelerinden [arşivlerden] ve her çeşit resmî sicillerden bilgiler toplanabilir. Aşiretlerin «anıt [âbide]» adı verilecek maddi yapıtları [eserleri] da yoktur [bizde bunun en bariz tarihsel örneği olarak, Ertuğrul ve Osman Beyler zamanına ait Söğüt hatta Bilecik'de hiç bir maddi yapıtın bulunamayışı zikredilebilir. Bu beyler zamanında bu kesimdeki Türk hayatı tamamiyle oymaksal (aşiri) idi]. Fakat, gayet zengin olmak üzere şifahi gelenekleri ile kullandıkları [çadır, kaşni, yayık, kırmızı, ayran, boduçları... gibi] eşyaları vardır.

Olgunlaşmış toplumların belleği [hafızası]

(1) Bu araştırmanın elyazması (kopye edilmiş) bir müşhasi Sinop Rıza Nur Kütüphanesi'nde mevcuttur.

tarihleridir. Oymakların tarihleri ise şifahi geleneklerinden ibarettir. Çok kimseler bu şifahi geleneklerin gerçek ile hiç bir ilgisi yok sanırlar ve bundan ötürü onlara değer vermezler. Halbuki, bu söylentiler bir takım teşkilâtlara, müesseselere, törelere bağlıdır. Bundan ötürü, fertler bunları değiştiremezler, bozamazlar. Örneğin eski Oğuz illerinin her birinde tekmlil olarak yirmi dört boyun (aşiret) bulunması keyfi bir şey değildi. Çünkü, bu boylar tekmlil olmadıkça «şölen [ulusal ziyafet]» kurulamazdı. Şölen ise, eski Oğuzların hem dinsel, hem siyasal, hem de bedii bir toplantıları idi. Yirmi dört boydan her birinin birer «damga [tamga]» sı olması da boş bir şey değildi. Her boy sürülerini bu damga ile nişanladığı gibi, bunu «arma» yerinde de kullanırdı.

Her dört boyun bir «ongunu [totemi]» olması da Eflatûni bir bağdan ibaret değildir. Her boy ongunu olan hayvana [kuş, kurt, tavşan, geyik v.s. gibi] ok atamaz, aç kalsa da onu öldürüp etini yiyemez, onu kutsal tanır ve ona dinsel bir saygı gösterirdi. Her dört boyun bir «süngük»ü olması da anlamsız değildi. Çünkü, boy Beyleri şölede kendi süngüklerinden [but, kaburga, sırt, göğüs gibi] başka et yemezlerdi.

Zaten etnografin toplayacağı rivayetler [söylentiler], bunlar gibi teşkilâtlara, müesseselere, âyinlere [burada dinsel törenler], törenlere taalluk eden haberler [maddeler, bilgiler] dir. Etnograf önce, boylardaki dinsel, siyasal, sosyal, etnik [kavmi] teşkilâtları [örgütleri] ayırmağa çalışmalıdır. Özellikle, siyasal zümrelerle [takımlarla] etnik zümrelerin ayırd edilmesi gereklidir. Ekseriya siyasal bir hey'etin [topluluk] içinde çeşitli uruklara [ırklara] mensup «imâre [kabile]» ler bulunabilir. Hattâ, bazan bunlar başka başka kavimlere, başka başka dinlere mensup da olabilirler. Örneğin «Milli» kabilesi [Urfa, Mardin, Diyarbakır dolaylarında yaşayan eski bir Türk aşireti] içinde Advân, Bekkâra, Hadîdi gibi arap aşiretleri, Türkân gibi esasen Beydili boyuna mensup, Türk olduğunu bilen, fakat Kürtçe konuşan bir Türk aşireti, Dennân, Şarkıyân gibi yezidi mezhebine sâlik olan [girmiş bulunan] kürt aşiretleri ile bir çok Şafîî kürt aşiretleri vardır.

Bazan bir isim hem şaab [cemaat] adı, hem kabyle adı, hem de imâre [aşiret] adı olabilir. Örneğin «Milli» adı önce büyük bir şaabın adıdır. Bu şaabdan doğmuş bir çok kabyleler vardır. Van ilinin Saray ilçesinde «Milan» adlı bir ka-

bile bu adı taşıdığı gibi, Mardin Millisi ile Vanşehir Millisi de bu ismi taşımaktadırlar. Aynı zamanda Kastamonu ilindeki «Zivri» kabilesinin bir imâresi de «Millan» adını taşımaktadır.

Türklerde uruk ismiyle boy ismi etnik unvanlardır. Kürtlerde ise «şaab [cemaat]» adı ile «imare» ismi etnik unvanlardır. İl, kabyle ve bend unvanları siyasal unvanlardır. Fakat, bir kabyle, boy ve imâre niteliğinde bir ile [el'e], ya da kabyleye dahil olunca siyasal zümrelikten etnik bir zümre haline geçer. Örneğin Şeyhan kabilesi Karakeçi iline girmekle onun içinde bir boy, ya da imâre olmuştur.

Etnograf, teşkilâtlar arasındaki farkları anlıya bilmek için aşiretler sosyolojisine dair yeteri kadar bilgiye mâlik bulunmalıdır. Bundan başka dinsel, ahlâksal, hukuksal, bedii, ekonomik [kısacası kültürel] müesseseleri; diller alanındaki özellikleri anlayabilmek için de sosyolojinin bilhassa aşiretlere ait olan bu gibi müesseselerine [oluş, kuruluş] dair bilgi edinmiş olmalıdır. Bu zamanda [çağımızı kastediyor] Sosyoloji bilmeyenler Tarihçi ve İstatistikçi olamazlar gibi Etnograf - Folklorist de olamazlar. Sosyolojiye ilkel madde hazırlayanlar, yardım edecekleri ilmin ne gibi bilgilere muhtaç olduğunu ve şimdiye kadar ne gibi bilgilere ulaşabileceğini bilmelidirler. Memleketimizin esaslı bir etnografyasını meydana getirmek için, önce etnografya yetiştirme gereklidir. İstidatlı gençlerden bir - iki yıllık sosyoloji öğretimi ile işe yarar Etnografya yetiştirilebilir. Etnograf olmak için, tam bir sosyolog olmak gerekli değildir. Etnografya işçi mesâbesindedir. Sosyolog ise, mîmardır. İyi bir sosyoloğun idaresi altında, derli toplu Sosyoloji Dersleri görmüş etnografya çok iyi araştırmalar yapabilir.

Etnografya Müzesi — Avrupa'nın bir çok memleketlerinde Etnografya Müzeleri vardır. Bu ülkeler, aşiretleri olmadığı halde, bu müzeleri niçin teşkil etmişler? Zira, yazılı edebiyattan yoksun olan, şifahi (sözlü) geleneksel başka maşeri (ortaklaşa) hafızaları bulunmayan zümreler (takımlar) yalnız aşiretler değildir, gelişmiş ulusların «halk [folk]» adını verdiğimiz kısımları da bu makûleye (katagoriye) dahildir. Ulusların gerek yazılı edebiyatları, gerek tarihleri, bilhassa seçkinlere (güzidelere) ait duyguları yazar, seçkinlere özgü medeniyetle [uygarlıkla] meşgul olur.

Halkın ise : kendisine özgü şifahi bir edebiyatı, şifahi bir medeniyeti vardır. Çin - Per-

Bize gelen KİTAPLAR

● Milli Folklor Araştırma Dairesi : «TÜRK FOLKLORU ARAŞTIRMALARI YILLIĞI». Belleten 1974. Daire Başkanı Nail Tan'ın «Sunuş» yazısından sonra And, Canbolat, Cebeci, Cunbur, Elçin, Erdentuğ, N. Eren, Gülsenoy, Nahya, A. R. Önder, Öztürk, Sakaoğlu, Sernikli, Sınayaç, Toraganlı, Uysal, Ülkütaşır, Borcaklı, Tan, Toygar, Nasraddinoglu ve Saygun'un folklorun çeşitli dallarına ait araştırmaları yer almıştır. Kültür Bakanlığı, Milli Folklor (Enstitüsü) Araştırma Dairesi Yayınları : 10. 24 X 17 cm. boyunda, VI + 246 sayfa, 15 lira.

masalları, türküler, maniler, bilmece, atasözleri halk edebiyatının şubeleridir [maddeleri, kapsamlı unsurlarıdır]. Bunlardan başka halkın kendisine özgü «gelenekleri, inançları» da vardır. Bunlar kitaba geçemedikleri halde, halkın siyretinde [tabiat, ahlâkında] etkilidirler. Halkın bunlara «Keçe kitap» ve «tandırname» gibi adlar vermesi, bunları vicdanında yazılmış bir kitap gibi görmesindedir. İşte Avrupa'daki Etnografya Müzeleri, kendi memleketlerinde bu gibi halk geleneklerini toplayan müzelerdir. Halk gelenek - inançlarından bahseden etnografya mebahesine [bilim dalı, bölümü] «Halkiyyat - Folklor» adı verilir. Avrupa'da Folklorun ayrıca uzmanları [Hofman Kraye, Şebillo, Brun ve Van jenep v.b. gibi] vardır.

Etnografya Müzesi, Halkiyyat [Halkbilgisi, Halkbilim, Folklor] dan başka memlekette kullanılan ne kadar masnû eşya (halkın kendisi yapıp kullandığı el ürünü bütün ev, mutfak, giyim - kuşam eşyası gibi) varsa onların da bir ya da birkaç tanesini muhtevidir. Bina gibi aynen belbi [çatırılması, götürülmesi] mümkün olmayan eşyanın da küçük örneklerine mâliktir. Memlekette eşya olarak her ne varsa mutlaka ya kendisi, ya taklidi, ya da fotografisi etnografya müzesinde vardır. Halk türkülerini ve diyeleklerine ait fonetik farklarını saptamak için de fonograf [şimdi teyip] makinesi kullanılır. Demek ki, etnografya müzesi, tarih müzesinin bir tamamlayıcısıdır. Tarih müzesi ulusun geçmişini gösterir. Etnografya müzesi ise, ulusun hal-i hazırını [bugünkü durumunu] gösterir.

● J. Strzygowski - H. Glück - Fuat Köprülü (Türçeye çeviren : A. Cemal Köprülü) : «ESKİ TÜRK SANATI VE AVRUPAYA ETKİSİ». Eseri hazırlayanın En eski Türk plâstik sanatları, Türkler ve Orta Asya Sanatı meselesi ile 16 - 18. Yüzyıllarda Saray sanatı ve sanatçılarıyla Avrupa sanatları bakımından önemi, Türk sanatı, Osmanlılarda mimarî, Türk Sanatının dünyadaki yeri, Türk Sanatı, dizin, kuş kâğıda baskılı 90 resim. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Sanat Dizisi : 21 (Sıra No. 152). 19,5 X 13 boyunda, 206 + LIV sayfa, 25 lira.

● A. Stoyanovski / İsmail Eren : «XVII. YÜZYILIN SONUNA KADAR MAKEDONYA'NIN OSMANLI HAKİMİYETİ DEVRİNDE İDARİ TAKSİMATI». Tarih Enstitüsü Dergisi, sayı 4-5 den ayrı basım. 24X16 cm boyunda, 18 (213. sf. dan 230. sf. ya kadar) sayfa.

● Âşık Adil Ali Atalay : «HAK, HAKİKAT, DİN VE AHLÂK» (Ehli Beyt'in Mucizeleri). Bir önsöz ve 36 sayfalık giriş ve şiirler. İsteme adresi: Balıkhane Sokak, No. 7, Karaköy-İstanbul. 19X14 boyunda, 96 sayfa, 10 lira.

● Âşık İhsani : «OZAN DOLU ANADOLU.» Sayısı 50 yaşın ozan kısa hayat öyküleri ve şiirlerinden örnekler. İkinci baskı. May Yayınları. 19X12 boyunda, 160 sayfa, 10 lira.

● Albert Camus-Tahsin Yücel : «UYUMSUZ YAŞAMA». Çağdaş düşünce hakkında görüşler. Varlık Faydalı Kitaplar: 154. 16,5X12 boyunda, 152 sayfa, 10 lira.

● Mehmet Arif : «1001 HADİS». I. Cilt, Kitabı hazırlayan Ahmet Kahraman'ın «Kitabı sunarken» başlıklı önsözünden sonra müellifin biyografisi verilmiştir. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi : 51. 19,5 X 13 boyunda, 224 sayfa, 10 lira.

● Mehmet Arif : «1001 HADİS». 2. Cilt. Kitabın sonuna eseri basıma hazırlayan Ahmet Kahraman tarafından bir dizin eklenmiştir. İki cildin içindeki hadisler Elif-Bâ tertibi ile kaydedildiğundan bu dizin Afabe'ye göre düzenlenmiştir. Tercüman 1001 Temel Eser Dizisi : 52, 19,5 X 13 boyunda, 262 (225. sf. dan 486. sf. ya kadar) sayfa, 10 lira.

KARAGÖZ VE KUKLA OYNATICISI TALÂT DUMANLI

Konuşan : Nail TAN

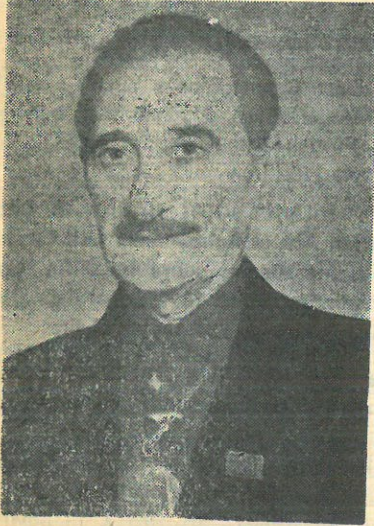
- Adınız, soyadınız?
- Talât Dumanlı.
- Doğum yeriniz ve tarihi?
- «İstanbul 1317.»
- Tahsij durumunuz?
- «Örta. Rüştiye mezunuyum.»
- Asıl mesleğiniz?

— «Küçük yaşta Karagözcülüğe başladım. Sonra sahneye çıktım. 20 - 25 sene kadar sahnede kaldım. Sonra yine Karagözcülüğe başladım. Geçimimi tamamen sahneden, Karagöz ve kukla oynatmaktan sağladım.»

— Karagöz oynatmağa ne zaman ve nasıl başladınız? Ustalarınız kimlerdir?

— «Ustam Hafız Ahmet'ti. Gayet iyi Karagözcüydü. Sesi de güzeldi. Musikişinası. Ben de musikişinasım. Keman çalarım. Sesim de oldukça iyidir, bütün usullere vakıfım.»

8 yaşında iken mahallemize gelen Karagözcüleri seyreder, eve gelir, kâğıttan Karagöz tasvirleri yaparak çocuklara oynatırdım. Sonra okula devam ettim. Okulda da Karagöz resimlerini çok yapardım. Ressamlığı da vardır biraz. Onun için Karagöz üzerinde çalışmağa karar verdim. Daha sonra sahne hayatına atıldım. Sahne hayatında da dekorlar yapar ve komik oynardım. Tam 25 yıl komik oynadım. Anadolu'ya turupumuzla turneye çıkardık. Turnede havalara bozuk olunca kahvelerde Karagöz oynatırdım. Böylece işemizi

Karagöz sanatçısı Talât Dumanlı

sağlardık. Karagöz'den çok istifade ettim.»

— Repertuarınızda hangi oyunlar var?

— «Kuklada 60 - 70 kadar oyunum var. Bunları Karagöz'e de çeviriyorum. Kanlı Nigâr, As-pasya, Üvey Ana, Nasrettin Hoca, Mahcup, Yazıcı oyunlarını kuklada da, Karagöz'de de oynat-

Dumanlı'nın eşi Süreyya Dumanlı

tırıyorum. Tiyatro sanatçısı olduğumdan oyunlara çok vakıfım. Karagöz'den kuklaya, kukladan Karagöz'e kolaylıkla çevirmeye yapabiliyorum.»

— Karagöz tasvirlerinizi kendiniz mi yapıyorsunuz? Kendiniz yapıyorsanız bu sanatı kimden öğrendiniz?

— «Tasvirlerimi Rifki adında bir arkadaşım yaptırıyorum. Sahne sanatçısıdır. Çok güzel Karagöz tasvirleri yapar. Tasvirlerimin boyu 50 cm.'dir Bahçelerde temsiller verdiğimden tasvirlerimi daima büyük yaptırım. Binlerce kişiye hitap ederim. 20 yıldan beri Gülhane Parkı'nda Karagöz ve kukla oynatırım.»

— Elinizde kaç parça tasviriniz var ve hangi tiplere aittir?

— «Elimde 60 küsur parça tasvirim var. Daha da yaptırırmaktayım. Yeni siparişler verdim.»

— Yurt içi ve dışı nerelerde temsiller verdiğiniz?

— «Yurt dışına çıktım. Devlet beni 1972'de Paris'te yapılan Dünya Kuklacılar Festivali'ne gönderdi. Orada Karagöz ve kukla oynattım.

İki tane madalya alarak yurda döndüm. Orada gördüğüm Karagözler katiben bizimkilere benzemiyordu. Yunanlılar da gelmemişlerdi. Gelen Karagözcüler gayet basit Karagözlerle oynatıyorlardı. Karagözleri yerlerde sürünüyordu. İnce derilerden yapılmıştı. Bizimkiler, deve derisinden çok parlak ve güzel olduğundan Fransızlar beğendiler. Hattâ oyundan sonra sahneye hücum edip tasvirlerimi görmek için deli divane oldular. Afganistan, Hindistan, Endonezya devletlerinden Karagözcüler gelip temsiller verdiler (Sayın Talât Dumanlı bütün gölge oyunlarını Karagöz olarak adlandırmaktadır). Yurt dışı hâtıralarım bu kadar. Kendi yurdumanın bütün il, ilçe ve nahiyelerini gezmiş bulunmaktayım.»

— Yardaklığınızı kimler yaptı?

— «Yanımda yalnız eşim bana yardım etmektedir. Bazı zamanlar cümbüş, darbuka ve keman çaldığım için ancak böyle idare edebiliyorum. Yardaklığımı ancak eşim yapıyor. Def çalar, sesi güzel olduğundan şarkı da söyler.»

— Halen Karagöz oynatıyor musunuz?

— «Oynatıyorum. Bütün Ramazan boyunca da oynattım. Her yıl Gülhane Parkı'nda Karagöz oynatıyorum. Ayrıca okullara da gidiyor Karagöz ve kukla temsilleri veriyorum.»

— Yerinize geçecek çirak yetiştirdiniz mi? Yetiştirdinizse kimlerdir? Halen Karagöz oynatıyorlar mı?

— «Yerime geçecek kimseleri yetiştirdim. İzmir'de bir kişi yetiştirdim. İstanbul'da birkaç kişi yetiştiriyorum. Bunların ad ve adreslerini verebilirim.»

Nuri Hakay : Hürriyet Mah., Camialtı Hudut Sok., No 17, Şişli—İSTANBUL. Bu arkadaşı ben yetiştirdim.

Nejat Öznacak : Tefrik Sok., No : 21, Küçükmustafapaşa — İstanbul. Cinbaba derler buna. 1927 doğumludur. Hem tasvir yapar, hem Karagöz oynatır.»

— Karagöz'ün yaşatılması konusundaki görüşleriniz nelerdir?

— «Karagöz halihazırda yaşıyor. Ölmemiştir. Yalnız himaye görmüyor. Birkaç kişi bugün Karagöz oynatıyor. Ben okullara gidiyorum, bahçelerde oynatıyorum. Kezâ Ramazan'da kapalı yerlerde oynatıyorum. İsim günlerinde (yaş günü olsa gerek) ve sünnet düğünlerinde oynatıyorum. Artık Karagöz, bir Karagözcüyü geçindiremiyor. Çünkü rağbet görmüyor. Karagöz'ün yanına kukla ilâve etmek suretiyle geçimimizi temin edebiliyoruz. Eğer Karagöz'ü yaşatmak için bir teşebbüs varsa, bu da devlet eliyle olabilir. Devlet Karagözcüleri himaye etmeli. Bizim 10 yıl önce kurduğumuz cemiyet yaşamadı. Çünkü Karagözcüler fakir kişiler olduklarından aidatlarını veremediler. Bugün Karagözcü başka iş ya-

Talât Dumanlı'nın Gülhane Parkı'nda gündüzleri kukla, geceleri Karagöz oynattığı sahne

KARACAOĞLAN'IN YENİ BULUNMUŞ DÖRT ŞİİRİ

Yazan : Ali PÜSKÜLLÜOĞLU

Karacaoğlan hakkında her zaman türlü yazılar yazılıyor. Ben de «Vatandaş» gazetesinde (1) böyle bir yazı yazmışım. Bu yazıma da Sayın Cevdet Canbulat'ın «Türk Folklor Araştırmaları»nın Nisan 1952 tarihli sayısında çıkan «Karacaoğlan Dil ve Karacaoğlan'ın Neşredilmemiş Üç Şiiri» adlı yazısı sebep oldu. Sayın yazar, yazısında, «Karacaoğlan hakkında bu yazıyı yazarken, onun şimdiye kadar ele geçmemiş bir kaç deyişini ortaya çıkarmakla haklı bir sevinç duyduğunu» söylüyor. Oysa ki bu «ele geçmemiş» şiirler, Sadettin Nüzhet'in «Karacaoğlan, Hayatı ve Şiirleri» adlı eserinin onbirinci basımında, az - buçuk değişikliklerle, vardır. Sayın Canbulat'ın neşrettiği «Sana bir ben gerek bir ben»lerle biten semainin, Sadettin Nüzhet'in kitabında 232 sayfa 267 numarada «Yare bir ben gerek bir ben»le biten semai ile ilgisi yok mudur?

Yine kendisinin «neşredilmemiş kaydıyla neşrettiği «Bir yiğit siladan gitmeli olsa» mısra ile başlayan şiir, aynı kitabın 325 ci sayfasında 389 No. ludur ve «Ülkü» dergisinin 85 ci sayısında neşredilmiştir. Neşrettiği üçüncü şiirin ise aynı kitabta başka bir varyantının bulunduğunu bizzat kendisi de not etmiştir.

Görülüyor ki Sayın Cevdet Canbulat, «ele parak geçimini temin ediyor. Ancak, sünnet düğünü olduğunda ve çağırıldığında Karagöz oynatıyor.

Karagöz'ü yaşatmak için halen Karagöz oynatan kaç kişi varsa bunları bir araya getirmek, iyi oynatanları seçmek, tasviri olmayanlara tasvir vermek, her parkta bir kulübe kurup temsiller verdirmek gerek. Radyoda ve televizyonda her hafta Karagöz oynatmalı. Gazetelerde bir Karagöz köşesi ayrılmalı. Okullara, Karagöz'ün oynatılması hakkında tamim gönderilmeli. Kısacası devletin Karagözcülerin elinden tutması lâzım.»

— Adresiniz ?
— «Belediye Cad., No : 86, Taksim—İSTANBUL»

1. Fransa'da yapılan Gölge Oyunları ve Kukla Festivali hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. TFA, Cilt 14, Sayı 280, Kasım 1972, ss. 6468 - 6470 İhsan Hınçer'in «Karagöz Ekibimiz Fransa'da Büyük İlgî Gördü» başlıklı yazısına.

geçirdiği bu şiirlerin veya benzerlerinin, önceden başka yerlerde yayınlanıp - yayınlanmadığını araştırmadan, kaleme sarılmıştır. Araştırmak zahmetine katlınsaydı, şüphesiz, kendisinden beklenilmeyen bu gafleti yapmazdı. Çünkü, neşrettiği bu şiirlerin altına koyduğu notlarla bizi aydınlatırdı.

Burada «Karacaoğlan'ın Hayatı ve Şiirleri» adlı kitabın da bir gafletine işaret etmek yerinde olur :

Kitabın 85. sayfasında 54 No : lu şiir, Dadaloğlu'nundur. Bu şiirin hemen aynısını, fakat bazı değişikliklerle ve bir kıt'a fazlasıyla, «Halk Şiiri Antolojisi» (2) adlı kitapta Dadaloğlu'nun olduğunu görürüz. Bundan başka 172. sayfada 186 No : lu şiirin üçüncü kıt'ası; 187 No. lu şiirin, son kıt'ası da «Halk Şiiri Antolojisi»nde Dadaloğlu adına kayıtlıdır.

Böylece Karacaoğlan'ın şiirleri hakkında bazı aksaklıklara şöylece bir dokunduktan sonra, bizim ele geçirdiğimiz şiirlerine geçelim.

Karacaoğlan, «Sultan Süleymana kalmayan dünya»nın nasıl olacağını, şöyle anlatıyor :

N'oldu şu dünyaya gelenler n'oldu,
Hele dur bakalım dağlar kalır mı?
Hep ölüp gidenler borcun ödedi,
Hele dur bakalım sağlar kalır mı?
Kimi al giyer de kimi peneşli,
Kiminin hançeri cevahir taşı,
Kaplama gümüşlü, sünger kılıçlı
Hele dur bakalım tuğlar kalır mı?

Sar'öküzdür şu dünyayı götüren,
Götürüp te Hak divan'a yetiren,
Hak'kın emri ile meyva bitiren
Hele dur bakalım bağlar kalır mı?
Bir gün olur aylar, günler tutulur,
Kıyamet kopar da alâmet olur,
Zenzele olur da dağlar atılır,
Hele dur bakalım dünya kalır mı?

..... (3)

Hakkın emri boynumuza farz olur,
Nice vezir konağından azl'olur,
Hele dur bakalım beğler kalır mı?

Karac'oğlan der de ruhlar derildi,
Muhammed ismine bina kuruldu,
Süphaneye arşa direk verildi,
Hele dur bakalım göğler kalır mı?(4)

Şairimiz, şu şiirine de tevekkülle başlıyor, yâre sitemle bitiriyor :

ARAŞTIRMALARI

Bırak dönsün felek çarkı,
Düşmesin yüreğe korku,
Yaş doldurmuş satı gırkı (5)
Felek vurmuş tepesine.

Gözel görür yürek gider,
Yakar da bu aşk küle eder,
Ölüm ahrete gel eder
Yaşamaysa öylesine.

Kadir Mevlâm n'etmeli ki,
Ömür daha bitmedi ki,
Başı alıp gitmeli ki
Bilmem o yârin nesine?

Karac'oğlan bağrın dağlı,
Yar uğruna kolun bağılı,
Kâr eylemez şimden kelli
Boş firkât verme sesine.

Karacaoğlan, Toroslar'ın koyak - koyak (vâdi-vâdi) her yanını gezmiş, yaylalara, güzellerle birlikte çıkmıştır. Yaz dedi mi Çukurova'da artık herkes yaylaları düşünür. Türkmen, Avsar ve Aydınli denilen oymaklar, sürüleri, develeri, tekmiil öteberisiyle birlikte yaylalara göçerler. İşte Karacaoğlan, ihtimal kendisi de böyle göçmüştür ki, bize, bakın bu hâli nasıl tasvir ediyor:

Dumanlı Toros dağları,
Bölük bölük, karlı karlı,
Dağların güzel Avşarı
Gene yaylağa (6) geçiyor.
Maya elde katar katar,
Ağ elleri belek (7) tutar,
Gamsız göğnüme gam katar
Gene güzeller geçiyor.

Yayla yayla göç göçmeli,
Gazelli sular içmeli
Yiğid kendinden geçmeli
Avşar güzel geçiyor.

Karac'oğlan haydi durma,
Boşuna sabrını yorma,
Ağ elleri burma burma
Bilenzikli yâr geçiyor.

Karacaoğlan, yukarıya aldığımız birinci şiirde olduğu gibi, aşağıdaki şiirde de mistiktir. Batıl olan «dünyayı sarı öküz boynuzunda götürüyor» fikrinin, zamanında Karacaoğlan'a tesir ettiğini gösterir. Çocukluğumda ben de böyle şeylere inanırdım.

Karacaoğlan bu şiirinde «sarı öküzün» hakikâten orijinal bir tasvirini yapıyor :

Yer altında sarı öküz,
Kimbilir kaç yaşındadır,
Dört ayağı yer zulumat,
Bir sinecik peşindedir. (8)
Kuyruğu omzuna attı,
Kafası mağribe yetti,

ULUSLARARASI KARACAOĞLAN SEMİNERİ VE ŞENLİKLERİ

(18 - 20 Nisan 1975 İstanbul —
25 - 27 Nisan 1975, Ankara)

Mut Belediyesinin davranışı ile 18 - 20 Nisan 1975 günleri İstanbul'da, 25 - 27 Nisan 1975 te de Ankara'da sürmek üzere «Uluslararası Karacaoğlan Semineri ve Şenlikleri» düzenlenmiştir.

Ord. Prof. Dr. (Başbakan) Sadi İrmak, Onursal Başkanlığı kabul etmiştir. Hazırlık Komitesi Vecdî Yarman (Baskan), Mehmet Önder, Kemal Baytaş, Dr. Müjgân Cunbur, Feyzi Halıcı, Ayhan Çerman, İhsan Hınçer, Yahya İnanıcı ve İrfan Ünver Nasratınoğlu'dan oluşmaktadır. Ayrıca İstanbul ve Ankara'da birer program komitesi kurulmuştur.

İstanbul'daki 3 günlük seminer Sultanahmet'te bulunan İstanbul İli Meclis ve Konferans salonunda, şenlikler Harbiye Şehir Tiyatrosu salonu ile Spor ve Sergi Sarayında yapılacaktır.

Ankara'da ise seminer Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi Fârabî salonunda, şenlikler de Selim Sırrı Tarcan salonunda sürdürülecektir.

Birer bildiri ile Seminer'e katılmaları Yurd dışında Türk Edebiyatı ve Sazşairleri konusunda çalışma yapan Türkologlara bildirilmiş ve her türlü giderlerinin Seminer Komitesi'nce karşılanacağı belirtilmiştir. Yurd içinde de konu ile ilgili çalışma yapan ve eser veren yazar ve araştırmacılarla temasa geçilmiştir.

Seminer ve şenliklerin başarılı geçmesini temenni ederiz.

T.F.A.

Yetmişbin melâke duttu,
Hikmet onun başındadır.

Dağlar kadar yem verilir,
Doymaz ona, melillenir,
Bir yemeğe pek az gelir.
Lezzet ancak dışindedir.

Tüyü sarı annı sakar (9)
Daim daim Hak'ka bakar,
Silkinse dünyayı yıkar,
Buynuzunun üstündedir.

Karac'oğlan söyler bunu,
Dağlar kadar kalın günü,
Dutsam çifte koşsam onu
Arzumanım eşindedir. (10)

(Haziran 1952)

- (1) Adana, Vatandaş Gazetesi, 12 Aralık 1951
- (2) Varlık Yayını.
- (3) Bu mısraı kaybolmuştur.
- (4) Bu şiirin bir başka türüsünü, S. N. Ergun, «Karacaoğlan, Hayatı ve Şiirleri» adlı kitabın 337 sayfa 408 No : sunda bulacaksınız.
- (5) Satı : zati, zaten.
- (6) Yaylak : yayanacak yer.
- (7) Belek : kucağa alınacak şekild sarılmış küçük çocuk.
- (8) Sinecik : sinekçik.
- (9) Anmı : alnı.
- (10) Bu şiiri, daha etraflıca yaymak amacı ile, Kadiri'de çıkan Oba gazetesinden aldık.

ÖYKÜ KAHRAMANI VE SAZŞAIRİ ERCİŞLİ EMRAH

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

Ercişli Emrah, hem bir halk öyküsünün kahramanıdır, hem de halk şiirimizin doruklarındadır. Gerçekte böyle bir kişi yaşamış mıdır? Âşık Kerem ve Âşık Garip gibi, onun yaşamı hakkında da kesin bilgilerimiz yoktur. Sazşairi Âşık Emrah'la Emrah ile Selvi Han öyküsünün kahramanı olan Emrah'ın aynı kişi olup olmadığını da kestiremiyoruz. Ercişli Emrah adına kayıtlı şiirlerin hepsinin onun olduğu savı öne sürülemez. Çünkü, bu şiirlerden bir kısmı, başkalarına da mal edilmektedir.

Böylece, üç «bilinmez»li bir denklem karşındayız :

- Gerçekte yaşayıp yaşamadığını bilmiyoruz.
- Sazşairi Emrah'la öykü kahramanı Emrah'ın aynı kişi olup olmadığını öne süremiyoruz.
- «Emrah» taşırılmalı şiirlerden hangilerinin onun olduğunu kesinlikle söyleyemiyoruz.

Bütün bu «bilinmez»lere karşın, yine de bir «Ercişli Emrah» vardır, ve o, ne zaman, nerede yaşamış olursa olsun, halk şiirimize değer yönünden katkısı olan bir kişidir. Bu gerçeği yadsıyamayız.

Atatürk Üniversitesi asistanlarından Muhan Bali'nin doktora tezi olarak hazırladığı yapıt (1), konusu gereği, ağırlığını öykü kahramanına kaydırmış, dolaylı olarak sazşairi Ercişli Emrah'a da yönelmiştir.

Behçet Mahir varyantına dayalı inceleme, konuyla ilgili araştırmaların çoğunu göz önünde tutmakla birlikte, ele alınan sorunları olumlu bir sonuca bağlamada yetersiz kalmaktadır. Bunun nedeni, araştırmacıya bağlı değil; kaynakların yetersizliğinden doğuyor.

Kitabı - dolayısıyla yazarı - boğuntuya getiren bir noktayı açıklamakta yarar var : Alıntılarının ve aktarmalarının çokluğu, yazarın söyleyeceklerini kısıtlamıştır. Öyle sayfalarla karşılaşılıyor ki, başkalarından alınanlar nelerdir, kendisi hangi düşünceden yanadır, birden belirlenmiyor. Nejat Birdoğan'ın sözünü ettiği şiirlerdeki yanlışlar da (2), belki, bu dizgi yanlışlarının sonucu olsa gerek. Bu durumda yapılacak şey, kitabın sonuna bir «Doğru - Yanlış» çizelgesinin eklenmesiydi.

Muhan Bali'nin, Ercişli Emrah'ın kimliğine ilişkin görüşü doğrudur : Sazşairi Emrah ile öykü kahramanı Emrah'ın aynı kişi olup olmadıkları, daha bir süre, karanlıkta kalacaktır. Şu ya da bu

görüşü kanıtlayan belgeler elimize geçinceye dek, şimdi söylenenler bir varsayım olarak düşünülmelidir.

Birdoğan, Ercişli Emrah'ın Van kuşatmasına katıldığı görüşündedir. Biz de bu düşüncüyü paylaşıyoruz. Ancak, bu kanı, sorunu çözülemeye yetmemektedir : Emrah'lardan hangisi bu tarihsel olayda rol almıştır? Bu sorunun yanıtı belgelere dayalı olarak verilmedikçe, gerçek durum askıda kalacaktır.

Öyküdeki şiirlerin birer «tarihsel» belge sayılmasının sakıncasına dikkatimizi Muhan Bali. Yerinde bir uyarı. Pertev Naili Boratav'dan aktarılan sözler, bu gerçeği yansıtmaktadır. Çünkü bu şiirlerin bir kısmı, öykü kahramanı ya da sazşairi Ercişli Emrah'ın malı değildir. Bu durumda, onları «sağlam» birer belge diye kullanamayız.

Buna karşılık, Muhan Bali, Pertev Naili'yi, daha sonraki yayımlanan kitaplarındaki görüşlerini dikkate almadan yanlış yorumlamaktadır. Boratav, önceleri, öyküdeki Emrah'ın, ününden ötürü, Erzurumlu Emrah olabileceği olasılığını öne sürmüştü. Fakat, sonraki yıllarda, bu görüşünü değiştirmiş, Ercişli Emrah'la Erzurumlu Emrah'ın ayrı kişiler olduğunu kabul etmiştir (3). Bu durum, Muhan Bali'nin gözünden kaçmıştır.

Bir incelemede, kaynakların eleştirilmesi ve değerlendirilmesi çok önemlidir. Elimize geçen her belge, okudumuz her kitap, tam bir güvence kaynağı olamaz; eksikleri ve yanlışları bulunabilir. Bunların görülüp gösterilmesi gerekir. Muhan Bali, yer yer, bu tür eleştirinin örneklerini vermiştir. Vehbi Cem Aşkın'un Ercişli Emrah ile Erzurumlu Emrah konusunda düştüğü yanlışlığı belirtmesi (s. 21), Ercişli Emrah'ın gerçek kimliğinin aydınlığa kavuşması için Faiz Demiroğlu'nun yayımladığı belge dışında daha başka belgelere de gereksinme duyulmasını öne sürmesi (s. 285), değişik görüşleri yansıtarak bunlardan hangilerinin doğru olabileceğini söylemesi, bu yolda atılan ileri adımlardır.

Ama, bir büyük yanılgısı vardır. yazarın. Erzurumlu Emrah'ın bir dördlüğüne dayanarak, dört ayrı «Emrah» olduğunu söylüyor ve : «Bu nokta her nasılsa Emrah tetkikçilerinin dikkatinden kaçmıştır.» diyor (s. 23).

Onu bu yargıya götüren dördlük şudur :

Birisi Sivaslı, birisi Vanlı
Dağıstanlı, Hanlı, Tırabuzanlı
Birisi Emrah'tır şöhretli şanlı
Bunlar sana yangın ay ciğerim yâr

Bir kez, Muhan Bali gibi düşünsek bile, bu dördlükte dört değil - kendisi dışında - beş (Sivaslı, Vanlı, Dağıstanlı, Hanlı, Tırabuzanlı) Emrah'ın sözünü etmektedir. Oysa, gerçek durum hiç de böyle değildir. Yukarıdaki dördlüğün bir öncesi vardır ve şöyledir :

Yakma cevri oduna bağıri yanığı
İkrarında duran kavli sâdiğı
Sana gönül verip yanan âşığı
Ben bir bir diyeyim say ciğerim yâr

Muhan Bali, bu dördlükte geçen «âşık» sözcüğüne «sazşairi» anlamını yükliyor; dolayısıyla, her biri bir kentten ya da ülkeden yetişmiş dört - aslında beş - «Emrah'ın varlığını öne sürüyor... İşte yanıldığı nokta budur.

Gerçekte, Erzurumlu Emrah'ın demek istediği şudur : «Ey sevgili, sana gönül verenleri (âşıkları) ben tek tek söyleyeyim, sen de say. Bu âşıklardan (seni sevenlerden) birisi Sivaslıdır, birisi Vanlıdır, birisi Dağıstanlıdır, birisi Hanlıdır, birisi Tırabuzanlıdır, birisi de Emrah'tır.» Bu nedenle, metindeki «âşık» sözcüğünü «sazşairi» diye anlayarak Erzurumlu Emrah dışında beş ayrı «Emrah'ın varlığından söz etmek, metni çok ters ve yanlış yorumlamak olur. Metin, bir daha belirtelim, başka biçimde yorumlanmaya elverişli değildir. Erzurumlu Emrah'ın söyledikleriyle yazarın ona yüklediği anlam, birbiriyle bağdaşmamaktadır. Nejat Birdoğan'ın bu konudaki yorumu doğru ve yerindedir.

Bu yargımızı, bir başka örnekle kanıtlayalım. Bayburtlu Celâli'nin bir koşmasının ikinci dördlüğü şöyledir :

Seksen bin nesepli bizim mezhepli
Doksan bin Mısırlı, Şamlı, Halepli
Yüz bin sofı, zahit, yüz bin edepli (mektepli)
Meyhanede bir sarhoşa tay olmaz (4)

Muhan Bali gibi düşünürsek, bu dördlükte sıralanan Mısırlı, Şamlı, Halepliler'in küçümsendiği, «meyhanede bir sarhoşa tay olmadıkları» anlamı çıkar. Acaba Celâli bunu mu düşünmüştür, amacı bu mudur, o kentlileri küçümsemek ereğini mi gütmüştür? Şüphesiz ki hayır. Söz geliş o adları sıralamıştır, başka kentlileri de sayabilirdi. Demek ki, Erzurumlu Emrah'ın dördlüğünde anlatılmak istenen şey, yazarın yorumunu haklı çıkaracak niteliği taşımamaktadır.

İncelemede gördüğümüz eksiklerin ve tutarsızlıkların başlıcalarına kısaca işaret etmeyi de yararlı buluyoruz, ikinci baskıda düzeltilmesi dileği ile.

1. Ercişli Emrah'ın, Behçet Mahir rivayetindeki şiirleri öbür rivayetlerdeki şiirlerle karşılaştırılırken birinci şiir, ikinci şiir, üçüncü şiir... diye adlandırılıyor (s. 239 - 273). Okuyucu, ilk bakışta, bunlarla hangi metinlerin anlatılmak istendiğini kavrayamıyor. Bu numaralar, Behçet Mahir varyantındaki şiirlerle ilgilidir. Oysa, Behçet Mahir metninin yayımlanan biçiminde, öykü içindeki şiirlere numara verilmemiştir. Bundan ötürü de, numaraları bildirilen şiirlerin hangi parçalar olduğunu bilmek ve kitabın hangi sayfasında bulunduğunu bulmak çok güçleşmektedir.

Böyle yapılabileceğine, metinde bunlara numara verilse ve anıldıkları zaman sayfaları bildirilseydi, okuyucuya yüklenen bu «külfet» ortadan kalkardı.

2. Ercişli Emrah'ın olduklarında kuşkuya düşmediği şiirleri yayımlarken, kimisinin başına «koşma», «semai» diye türünü yazmış, kimisine yazmamıştır. Bu tutarsızlık giderilmelidir.

Murat Uraz'dan aktardığı «senin» dönerayaklı parça «semai» iken, dalgınlıkla olacak, «koşma» denmiştir (s. 279). Bu da düzeltilmelidir.

3. Ercişli Emrah'ın olduğu halde Erzurumlu Emrah'a da mal edilen ünlü bir koşma vardır; «Bir sabah uğradım göi kenarına» dizesiyle başlar. Bu dördlüğün varyantları ayrı parçalar sanılarak yayımlanmıştır (s. 281). Dipnotunda bu özelliğin belirtilmesi gerekirdi.

4. Behçet Mahir rivayetinde 22 «şiir» bulunduğu söyleniyor (s. 239). Burada «şiir» terimi çok geniş anlamda kullanılmıştır. Bu terimle, sanılır ki, bağımsız 22 şiir anlatılmak istenmiştir. Oysa, gerçek sayı şöyledir : 1 koşma (5 dördlükten oluşmuş, s. 114), 3 beşlik (s. 135, 159), 26 dördlük, 4 koşma (beyit; s. 127, 139, 142, 151).

5. Kimi aktarımların sayfa numaraları yanlış verilmiştir.

a) Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu)'nin Erzurum Şairler'inden bir tümce aktarılmış, bunun, kitabın 13. sayfasından alındığı bildirilmiştir (s. 247, not : 179). Oysa, Erzurum Şairleri'nin anılan sayfasında böyle bir tümce yoktur!

b) Eflâton Cem Güney-Çetin Eflâton Güney yayımındaki semainin sayfa numarası yanlıştır (s. 255), doğrusu 88. sayfada 113 numaralı şiirdir.

Bir başka yerde sayfa numarası düzeltilmiş,

fakat şiirin numarası 122 olarak gösterilmiştir. (s. 278, not). Bu da «113» olarak düzeltilmelidir.

Aynı şiirin Ali Saraçoğlu derlemesi de vardır. Bu derlemenin yayımlandığı **Türk Dili** dergisinin sayfa numarası 318 değil (s. 255), 423 olmaktadır.

c) Dönerayağı «menevşeyi» olan koşmanın Eflâton Cem Güney - Çetin Eflâton Güney yayınındaki numarası 61 değil (s. 242), 62'dir.

ç) «İncinir» dönerayaıklı koşmanın Eflâton Cem Güney - Çetin Eflâton Güney yayınındaki numarası 150 değil (s. 242), 151 olacaktır.

d) Âşık Kemal'de ve Özanoğlu'nda noksan olduğu bildirilen koşmanın **İzahlı Halk Şiiri Antolojisi**'ndeki tam metni 247. sayfada değil (s. 256), 248. sayfadadır.

6. İlk dördüğü :

Ezel bahar yaz ayları gelende

dizesiyle başlayan koşmanın (s. 274-275 üçüncü bağlamının (kıta) Saraçoğlu'nda değişik biçimde olduğu yazılı. Bunda bir yanılma var; adı geçen dördüğüün içinde bulunduğu yazı, Nejat Birdoğan'ındır. Nitekim, dipnotunda kaynak olarak bu yazı gösterilmiştir.

7. Dipnotlarında anılan kitaplardan bir kısmı, kaynakçaya alınmamıştır.

● Murat Uraz (Anlatan Âşık Kemal), **Ercişli Emrah**, İstanbul, 1960 (s. 44, not : 92).

● Ebülkasım Firdevsî, **Asuman ile Zeycan**, İstanbul, 1339 (s. 214, not : 252).

● Selâhattin Olcay, **Erzurum Ağzı**, Ankara, 1960 (s. 225).

● Eflâton Cem Güney - Çetin Eflâton Güney, **Erzurumlu Emrah**, İstanbul, 1960 (s. 278, not).

8. Türkiye'deki yayın koşulları dikkate alınır, hiç bir kaynakçaya eksiksiz gözüyle bakıla-

maz. Öyle kitaplar vardır ki, Millî Kütüphane 'kataloguna bile girmemiştir. Çünkü yayımcılar, yazarların gereklerini yerine getirerek Millî Kütüphaneye göndermemişlerdir kitaplarını.

Muhan Bali'nin verdiği kaynakça, konuya ilişkin yayınların çoğunu kapsamaktadır. Kaynakçada bulunmayan makaleleri bir yana bırakarak, şu kitapların adlarını bildirmekle yetiniyoruz :

● İlhan Başgöz, **İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, 1956.

● Müjgân Cunbur, **Başakların Sesi**, Ankara 1968.

● Pertev Naili Boratav, **100 Soruda Türk Halkedebiyatı**, İstanbul, 1969.

● Murat Uraz, (Anlatan : Âşık Kemal), **Hakiki - Ercişli Emrah ile Selvi Hikâyesi**, İstanbul, 1971. Bu kitap, 1937 ve 1960 baskılarının genişletilmiş biçimidir.

● Cemil Yener, **Türk Halk Edebiyatı Antolojisi**, İstanbul, 1973.

Muhan Bali, konunun kaynağına yakın yerde bulunmaktadır. Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi'nin bütünlenmesi için, bundan sonraki çalışmalarını, sazşairi Ercişli Emrah üzerinde yoğunlaştırmasını bekliyoruz. Böyle bir çalışma, her türlü zahmete değer. M. Fahrettin Kırzioğlu'nda bulunan bir yazma, kendisine ilk hareket noktası olabilir.

(1) Muhan Bali, **Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi, Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi**, Ankara, 1973

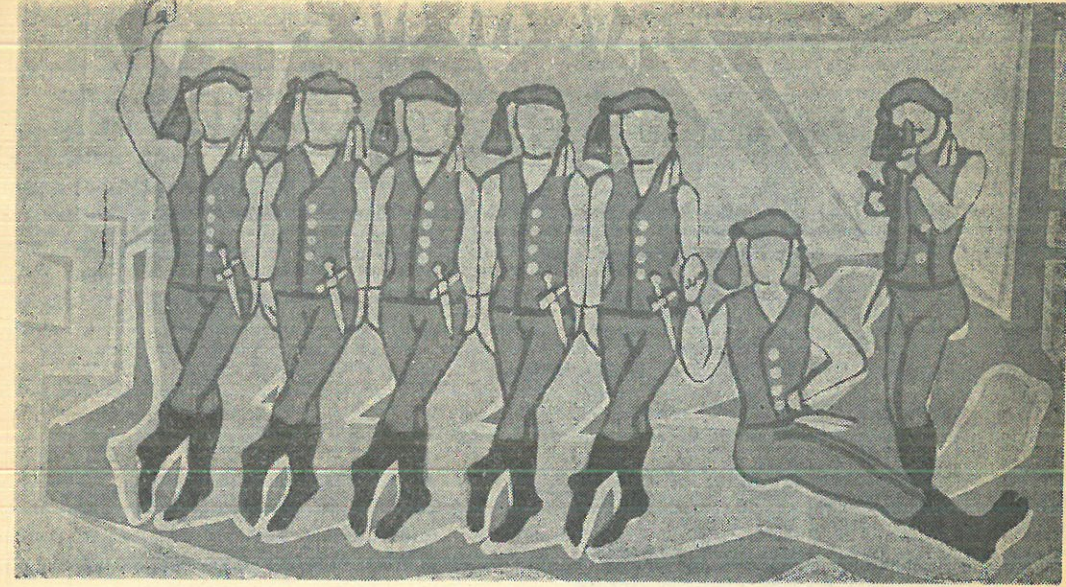
(2) Nejat Birdoğan, «Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi,» Üzerine, **Türk Folklor Araştırmaları** dergisi, Sayı : 304, Kasım 1974.

(3) bkz. Pertev Naili Boratav, **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, 1946; s. 39, 113 (Ercişli Emrah); s. 113-114 (Erzurumlu Emrah); **100 Soruda Türk Halkedebiyatı**, 1969, s. 32.

(4) Zlyaeddin Fahri, **Erzurum Şairleri**, 1927, s. 90; Mahmut Kemal Yanbeğ, **Bayburtlü Celâli**, 1963, s. 50.

DOĞU KARADENİZ HALK OYUNLARI

Yazan : Nevin ÇİLESİZ

Doğu Karadeniz horon topluluğu ve kemençesini gösteren bir kompozisyon

Doğu Karadeniz halk danslarına genellikle «horon» adı verilir. Ancak bazı savlara göre bunun horon değil, «HOROM» olduğu ileri sürülmektedir.

«Horonlar genellikle Trabzon ilinin Akçaabat Vafkikebir, Maçka ve Tonya ilçelerinde oynanmaktadır. Bu yörelerden uzaklaştıkça figürler ana niteliklerini kaybederler.

Horonların geçmişi hakkında ileri sürülen öyküler vardır. Bu öykülerin folklorcular tarafından incelenip incelenmediğini bilemiyoruz. Horonların figürleri kesinlikle sınırlı değildir. Horoncu, genel tempo içinde özgürce hareket edebilir. Bu genelleme dansların bütünlüğünü bozucu nitelikte değildir. Horonlar, kemençe, davul-zurna ve kavalla oynanırlar. Bu araçların yapılışı hakkında zaman darlığı nedeniyle bir araştırma yapamadık. (Tarihçeleri hakkında)

Kemençe : Dut, kiraz ve ardıc ağacından yapılır. Eskiden gül ve sarmaşıktan da yapılırdı. Üç telli yaylı sazlardandır. Yayın telleri at kuyruğu kıllarındandır. Bu araç Doğu Karadeniz yöresinden başka yerde kullanılmaz.

ERKEK GİYSİLERİ :

1 — Yelek : Siyah atlas şaldandır. Kışın çuhadan yapılır, gümüş veya kaytan düğmeli ve işlemelidir. Önüne gümüşten zincir takılır.

2 — Zıpka : Siyah şaldan ve körüklüdür. Yandan işlemelidir. Bel ve ayak bileklerinden bağlanır.

3 — Kayış : Deriden yapılır, siyah ve gümüş düğmelidir. Şal kuşak ta sarılır. 20 cm. eninde 3.5 metre boyunda sol yanı sarkar.

4 — Başlık (kukula - kabalak) : Siyah şaldan olup işlemeli ve püsküllüdür.

5 — Gömlek : Gençlerin belli günlerde giydikleri beyaz olup yakasızdır. Siyah gömlek te giyilir.

6 — Hemayil : Gümüş bir tabaka içindedir. Nazar değmesin diye takılır. Gümüş bir zincirle boyundan asılır ve dikdörtgen prizma şeklindedir.

7 — Muska : Dik Üçgen prizma şeklinde gümüş bir kutu içinde olup gümüş bir zincirle nazar değmesin diye boyundan asılır.

8 — Kama : Gümüş saplı ve işlemeli olup çelikten yapılır. Kını siyah deri ile kaplıdır. Karadeniz uşaklarının yiğitlik ve mertliğini ifade eder.

9 — Çizme : Siyah renk keçi derisinden olup uzun boğazlıdır.

KADIN GİYSİLERİ :

1 — Peştamal : Belden aşağıya sarılıp belde, yanda bağlanır. Değişik iki renkli ve geniş, uzun kolonludur. İş yapan kadınların elbiselerinin kirlenmesini önler.

Yıllık abonesi : 36

altı aylık abonesi : 18
liradır.

Yurt dışı senelik abone :
\$ 5, £ 2, DM 12

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir

Dizgi ve baskı :
YÖRÜK MATBAASI
İstanbul

Sahibi ve Genel Yayın Müdürü : İHSAN HİNÇER

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :

BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Akrasay — İstanbul, Tel. : 22 49 74

2 — Cepken : Renkli olup önden, arkadan ve kol uçlarından elde işlemelidir.

3 — Elbise : Çeşitli renkle olup ipekten ve yün dokumadan yapılır.

4 — Şalvar : Çeşitli renkte olup ipek ile dokumandan yapılır ve elbisenin altına giyilir.

5 — Kuşak : Peştemalın altına ve elbisenin üzerine bele sarılır. Mahalli tezgâhlarda dokunur, yanları püsküllüdür. Bel kısmını sıcak, beli sağlam ve kip tutar. Yük taşıyan kadınların bellerinin ezilmesini önler. Bunu kullanmayan kadınlara geleneklerine göre çevre halkı iyi gözle bakmaz. Bunun üzerine çeşitli renklerden yapılan iki büyük püskül takılır.

6 — Atma çember : Siyah olup kenarları beyaz dallıdır. Başa sarılır. Saçların dağılmasını önler.

7 — Çoraplar : Yünden ve elde örme olup örgü işlemelidir.

8 — Çarık : İnek derisinden yapılır. Yün kıratma bağlarla dikilir. Giyildikten sonra da bağlarla ayak bileklerinden bağlanır.

HORON

Karadeniz Kız Oyunları :

1 — Gölbasi, 2 — Ağasar sallaması, 3 — Geyikli sallaması, 4 — Kale güney kız horonu, 5 — Atlama, 6 — Çapraz, 7 — Yenlik, v.b.

Karadeniz Erkek Oyunları :

1 — Horon kurma, 2 — Uçayak, 3 — Atlama, 4 — Sıkrara, 5 — Eşkiya oyunu, 6 — Artrına, 7 — Tarattum, 8 — Yanlama, 9 — Sallama, 10 — Kozangel v.b.

Karadeniz'in halk dansları fındık toplamayı, kürek çekmeyi, hamsi ağı atmaya, kısaca halkın günlük yaşantılarını, dile getirirler.

Horon, Karadeniz kadının ekmeği, aşısı, havası, suyu, tuzu ve yaşama gücüdür. Onunla düğün yapar, onunla cenge gider, onunla doğum yapar, beşikteki uşağını onunla ninniler...

Başka bir güzelliği vardır bu oyunların, diğer oyunlar içinde. Karadeniz halkının yaşantısını ve yaşama gücünü dile getirir bu oyunlar. Savaşta, düğünde, törende, bağında böyle giyer Karadenizli. Ne kadar coşsa ve köpürse deniz, ölümden korkuları yoktur. Mert oldukları kadar konukseverdirler. Onlar için hayatın iki anlamı vardır :

1 — İffetli olmak, 2 — Çalışmak.

Sırmalı peştemalı, ibrişim kuşağı, yün bağı çarıkları ile dıştan bir ceylanı, içten bir arslanı andırırlar. Yaşama kavgası için eşleri ile omuz omuza doğa ile mücadele ederler.

Halk Kültürü Araştırmaları :

KONYA'DA GELENEKSEL KOYUNCULUK VE ÇOBANLIK

— I —

Yazan : Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ

Türkiye bir tarım ülkesi özelliklerini tam anlamı ile taşıdığı halde; tarım ülkesi olmanın istediği gerekli tarımsal bünye araştırmaları yapılmamıştır. Oysa, konuyu genişlemesine kavrayan; derinlemesine işleyen araştırmaların ivedilikle, öncelik verilerek yapılması gerekirdi.

Bu araştırmada, tarım konusunun bütünlüğü içinde önemli bir kesimi kapsayan hayvancılık, halk kültürü (folklor) açısından ele alınmakta; araştırılmaktadır.

Bütün bölgelerinde yoğun bir hayvancılık yapılan; yurdumuz hayvancılığı, dev bir potansiyele sahiptir. Bu dev potansiyelin nasıl korunduğu, çok uzun bir süre içerisinde nasıl geliştirildiği halk kültürü açısından araştırılmaya değer. Çünkü, geliştirilecek yeni potansiyel geliştirme çabalarına ışık tutacak araştırmalar elde olmadan, girişimler ne kadar çaplı tutulursa tutulsun başarılı oluncaya kuşkuludur.

Büyük halk yığınlarının binlerce yıldır hayvancılık konusundaki deneyleri, deneylerine dayanan uygulamaları; binlerce yıllık gözlemleri, üretimi aksatmadan sürdüren metotları, gelenekleri, inanışları bilinmeden aktarılacak yabancı teknikler ne derece modern olursa olsun başarılı olamamaktadır. Olamaz da... İklimin, toprağın, suyun barınakların, beslenme maddelerinin özellikleri; modern bilgiyi önemsizleştirebilmektedir.

Binlerce yılın çoğalttığı, olgunlaştırdığı sapsız duruma getirdiği bilgilerden habersizlik, yöresel varlıklara, uygulamalara yabancılık bu başarısızlığı ve önemsizleştirmeyi doğrulamaktadır. Oysa binlerce sağlam temeler üzerinde oturan modern teknikler, yeni bilgiler bir değer taşımaktadır. Bunun ışığında şu gerçek unutulmamalıdır; Elde var olanı bilmek; hem izlenecek yolu, hem alınıp uygulanacak yeni teknikleri gösterir. Bünyeyi, öz varlığı bilmemenin sonucu girilen çabalar birşeyler kazandırmadığı gibi, belki eldini de götürebilir, önemli zararlar açabilir. Biz bunun acısını son iki yüz yıl içinde çekmiş bir ulusuz.

Bu araştırmada verilenler gözleme, deneye, gerçeğe dayanmaktadır. Gerçek olaylar, girişim-

Konya yöresine özgü bir çoban kılığı

ler tesbit edilmiş; hiç bir kişisel düşünce eklenmemiştir. Araştırmada, Konya'da geleneksel hayvancılık «koyunculuk» tümüyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yüzlerce yıldır, atadan ataya, atadan babaya hayvan üreticiliği yapan bir aileden olmam yaşamın yirmi yılını, büyük sayılarda sürü üretimi yapan bir köyde geçirmem bana bu konunun araştırmaları için gerekli olanakları verdi. Her yazdığımı belki yüzlerce yaşadım; uygulayıcılarının yanında bulunup gözledim, dinledim, yerinde tesbit ettim.

Araştırmada; küçükbaş hayvancılık ürünlerinin değerlendirilmesi, bakım konuları bütün yönleriyle işlenmiştir. Ayrıca küçükbaş hayvancılığı ile ilgili inanışlar, gelenekler, görenekler bölgesel ve yerel hayvancılık terimleri özellikle belirtilmiştir. Özel yöresel terimler. («...») içine alınmış, tanımlamaları yapılmıştır.

Araştırmanın bünyesinde tanıtılan halk bilgilerinin bölgesel bir niteliği olacağına inanıyorum.

Konya bölgesinin; Konya'nın geleneksel hayvancılık kültürünün ortaya konulduğu bu araştırma gibi araştırmaların diğer illerde de yapılmasını dilerim.

Sunulan araştırmayla ilgilenildiğini görmek benim en büyük sevincim olacaktır.

TÜRK HALK BİLGİSİ (FOLKLOR) DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOYUNCULUKTA ÇOBANLAR

ÇOBANLARIN ÇEŞİTLERİ :

Çobanlar yaydıkları sürüdeki koyun cinslerine göre dörde ayrılırlar. Yayıdıkları sürünün cinsine göre adlandırılırlar. Bu ayırım şu şekildedir :

- 1 — Kuzu Çobanı
- 2 — Sağmal çobanı
- 3 — Yoz Çobanı
- 4 — Arık çobanı

Ayrıca bir de «Koyun çobanı» diye adlandırılan çobanlar vardır. Eğer yoz koyun ile sağmal koyun bir sürü halinde yayılıyorsa, karışık yayılıyorsa, bu sürüyü yayan çobana «koyun çobanı» denir.

ÇOBAN DURUŞ DEVRELERİ :

Koyunculukta çoban duruş iki devreye ayrılır. Birinci devre, her yılın 1 Martından, 29 ekimine kadardır. Bu devre yaz devresidir. Birinci devre içerisinde çobanlık yapanlara «yaz çobanı» denir.

İkinci devre, 29 ekimden, 1 marta kadar olan zamandır Kış devresidir. Kış devresinde duran çobanlara «kış çobanı» adı verilir.

GELDİKLERİ YERE GÖRE ÇOBANLARIN AYRILIŞI

Konya köylerinde, çobanlar geldikleri yerlere, devamlı yaşadıkları yörelere göre ikiye ayrılırlar. Ayırmada, çobanların geldikleri coğrafya özellikleri etki yapmıştır.

1 — Dağlık bölgelerdeki köylerden gelip çobanlık yapanlara «dağlı çobanlar»,

2 — Orta Anadolunun çeşitli bölümlerine yerleşmiş aşiretlerden olanlara Orta Anadolunun yerli halkı tarafından «kürt çobanlar», denir.

İki çoban tipinin birbirine tam uymayan yönleri vardır. Uymayan yönler giyimlerinde, dillerinde, yaşamalarında açık bir şekilde dikkati çeker. Yalnız çobancılık bilgisi yönünden, koyunculuk tekniği yönünden ortak bilgiye sahiptirler.

Dağ köylerinden olan çobanlarla, aşiretlerden gelme çobanlar çok kere, çoban duracakları köylerde bir topluluk kuramazlarsa, hemşehri-lik kayıncılığını ortadan kaldıramazlarsa aralarında uyumsuzluklar başlar. Bu durum her yörede aynı değildir. Birçok köylerde dağlı çobanlar ile aşiretlerden gelme çobanlar karma olarak köyün

çobanlar topluluğunu meydana getirirler. Bazı köylerde bu duruma rastlanmaz. Köyün bütün çobanları ya «dağlı çobanlardan», ya da «aşiret çobanlardan» dir.

Sürü sahipleri; geçmişten kalma çoban toplulukları anlaşmazlıkları varsa, köylerindeki bütün çobanları aynı yörelerden gelme olmalarına dikkat ederler. Çobanlar arasındaki kavgaları, kinleşmeleri, geçimsizlikleri önlemek amacıyla taşıyan bu tutum, uzun zamanlardan süregelen bir tutum olarak devam etmektedir.

ÇOBANLARIN BULUNUŞU :

Çoban duruş devrelerine yakın her köye, kümeler halinde, çoban durmak isteyen kişiler gelirler. Bunlar geldikleri köyün sürü sahiplerini arayıp bulurlar.

ÇELTEK — ÇONA :

Koyunculukun en zor zamanları kış mevsimindedir. Karla kaplı topraklarda yiyecek bulamayan hayvanların yaşayabilmesi için yem, saman verilir. Ağıllarda verilen yemin, samanın taşınması, koyunların önlerindeki oluklara dağıtılması, koyunların içeceği suyun derin kuyulardan kova ile çekilmesi zor işler. Yalnız başına çobanın yapacağı iş değildir. Çobana yardımcıları lâzımdır.

Kışın, çobana yardımcı olması için 15-16 yaşlarında çocuklar bulunur. Sürünün kalabalıklığına göre sayıları bir veya iki olur. Çobanlığa yeni başlayan, görevi çobana yardım etmek olan delikanlılara «çeltek» veya «çona» adı verilir.

YANAŞIK :

Aynı kişiye ait sürüleri yayan, veya bir araya gelerek bir sürü meydana getirenlerin sürülerini yayan; iş verenleri aynı olan çobanlar, birbirlerine «yanaşık» diye hitap ederler. Çobanlar, aralarında bir başka çobanın sözü geçtiği zaman; «onunla hiç yanaşık olmadık» ya da «onunla... köyünde yanaşıktık» diye çok sık olarak «yanaşık» kelimesini kullanırlar.

Yanaşık kelimesi «beraber ekmek yediğimiz su içtiğimiz, çobanlık arkadaşım, çalıştığım yerde beraber olduğum» anlamına gelir. Yanaşıklığa, yanaşık olmaya olağanüstü bir önem verilir. Yanaşık olanlar aralarında yardımlaşır; çeşitli zorluklara karşı birlikte hareket ederler.

(Devam edecek)

Bir Sözlük, Bir Araştırma :

«TÜRK ARGO SÖZLÜĞÜ» ÜZERİNE

(FERİT DEVELLİOĞLU, «Türk Argo Sözlüğü»,

Ankara, Bilgi Yayınları : 104, Sayfa 276. Genişletilmiş beşinci basım)

— I —

Yazan : AydıL EROL

Büyük bir emeğin ürünü olduğu ilk bakışta göze çarpan, Devellioğlu'nun bu eseri bazı özellikler göstermektedir.

I — Câmi, hacıbaba, hafız, hafızlamak, hafızlık, imamsuyu, kâbe, peygamber, peygamber olmak, şaban, şeriat evi, zekeriya gibi dinî kelimelerin argoya düşmesi bakımından düşünüldüğü;

dürücü olanlar, dut gibi olmak, ekşimek, hasta olmak, kaşar, komaya girmek, palazlanmak, paspal, sallamak, turşu, ufaklık gibi karşılıkları eksik verilenler,

III — Gırgıra getirmek, mustukçu, dizdızıcı, gibi yanlış anlam verilenler,

IV — Alınmayan kelime ve deyimler. Biz daha çok bu nokta üzerinde duracağız.

Açmaz² : Yaramaz, uygun gelmez. «— O gazino kazık, bizi açmaz abi»

Açık etmek : (tr. dey.) Birinin bir şey anlamasına veya sezmesine yol açmak. (bak. çaktırmak)

Adembaba² : çıplak

Ağır gel : ayağını denk al, haddini bil;

Ağzı açık ayran delisi : (tr. dey.) bön, aptal, saf, ahmak (bk. şaban, hafız)

Ağzını (veya suratını) çarşamba pazarına çevirmek : (tr. far. dey.) tokat, yumrukla yüzünü gözünü darmadağın etmek

Ahlat ağa : (ar. tr. dey.) kaba, ahmak, budala

Akıdan gayri müsellah : (ar. dey.) kaçık, zayıf akıllı

Akıntı çağanozu : (tr. gr. dey.) : vücudunda göze çarparak bir çarpıklık

Akıntıya kürek çekmek : (tr. dey.) boşuna uğraşmak (bk. Kızılay'a çalışmak) bulunan kimse (bk. çağanoz, pavurya, yampirik)

Aklı ... kuna karışmak : (tr. dey.) çok korkmak, şaşırarak.

Aklına turp sıkılmak : (dey.) bir kimsenin akılsızca bir davranışı için söylenir.

Aklı okkadan yüz dirhem eksik : kafasız, akılsız

Aldın mı? : beğendin mi, gördün mü, anladın mı.

Aldın mı babayı (veya nah alırsın babayı) : gördün mü, oldu mu, sen bu işi güç yaparsın anlamlarında kullanılır.

Alın davul derisi : hayasız, edepsiz, utanmaz

Allaha yan bakmak : (ar. tr. dey.) durumu çok kötü olmak. (bk. hayatı kaymak)

Allah manda şifası versin : çok yiyenler için A... ağızlı : budala, sersem, şaşkın

Amincilik yapmak : (ar. tr. dey.) teşvik etmek, gayrete getirmek

Ananın (ebenin) örekesi : saçma bir söze karşı söylenir

Anasını bellemek : anasının ırzına geçmek anlamında küfür olarak kullanılır

Anasını satmak : bir şeye anasını satacak derecede önem vermek

Anasının kızı : anasının huyları kendisinde görülen kız, fahişe (bk. sürtük)

Anason kısmetli : (gr. ar. tr. dey.) «çok kısmetli» anlamında kullanılır

Anayasa : (tr. i.) silâh

Andavallı : aptal, bön, salak, görgüsü kıt kimse (Andavallı kelimesinin Kayseri ile Niğde arasındaki Andaval kasabasından geldiğine dair bir söylenti için bk. Anadolu Notları. R. N. Güntekin 1. c. 138 - 139. s.)

Arabayı toplamak : (şof. arg.) otomobil onarmak

Araklamak² : kadın veya kız tavlama «helâl olsun be abi o kariyı nasıl arakladın?»

Arşınları açmak : (dey.) büyük adımlarla yürümek (bk. pergelleri açmak)

Asfattan yürü de ense tıraşını görelim : «uzaklaş» anlamında

Aşkını olmak : (tr.) rahatsız etmek. ısrar etmek (bk. balta olmak)

Aşırılmak : (tr. f.) çalınmak

Aşırılmak : (tr. f.) çalmak

Aşırtma : (tr. i.) çalınmış şey

Aşk çocuğu : (arı tr. dey.) evlilik dışı olan çocuk (bk. cumartesi çocuğu, günah çocuğu, fir-

- lama)**
Aşmak : (tr. f.) kimseye görünmeden kaçmak
Atlatmak : (tr. f.) savaştırmak, oyalamak
Avanak : (erm. s.) kolayca aldatılabilen, alık, şaşkın
Ayarlamak : (tr. f.) bir kimseyi ikna etmek
Ayıp kaçmak : (ar. tr. dey.) yakışık almamak
Aynacı : (far. tr. s.) işine hile karıştıran, göz boyayıp aldatmağa çalışan
Azı dişini çekmek : (tr. dey.) öpüşmek
Baba : (... ii) erkek tenasül uzvu
Baba dostu : (... far.) kötülük isteyen kimse
Babasının aşık kemiğine (veya şarap çanağına) : hoşnutsuzluk belirten bir küfür sözü
Bakımsız Herkül (tr. lat. dey.) sıksa, çelimsiz kimse
Balık avlamak : (tr. dey.) talihi yardım etmek
Balikesir Bandırma, ... anasına aldırma : aldırış etme, önem verme anlamında kullanılır
Balkabağı : (tr. dey.) bön, enayi, sersem (bk. kabak)
Balon uçurmak : (fr. tr. dey.) aslı olmayan yalan bir haberi yaymak «Muhittin de amma balon uçuruyor»
Balta olma : (tr. dey.) ısrar etmek, rahatsız etmek (bk. askıntı olmak, başına ekşimek, tebelleşmek)
Bastırmak : (tr. f.) koymak, bırakmak «bir onluk bastır da yaylan bakalım»
Başına soğuk geçmek : (tr. dey.) aptalca hareket etmek (bk. kafayı üşütmek)
Beceremek : (tr. f.) birisini öldürmek veya ırzına geçmek
Berduş : (far. s.) evi, yeri olmayan kimse
Besmelesiz : (Ar. tr. s.) piç
Bıçkın : (tr. s.) külhanbeyi, cesur, acar, yürekli
Boğaz ola : «afiyet olsun!» anlamına
Boğuntuya getirmek : (tr. dey.) atlatmak, anlaşılmasını sağlamak (bk. gırgıra getirmek)
B... atmak : (tr. dey.) birisini kötölemek, iftira etmek
Cart kaba kâğıt : (dey.) yüksekten atanlar için söylenir
Boklamak : (tr. f.) bir yeri kirletmek
Bokluca bülbülü : (dey.) çirkin sesini herkes dinletmek isteyenler için söylenir
Boktan lâcivert : (tr. far. dey.) kötü bir durum
- Boku çıkmak** : (tr. dey.) bir şeyin, bir hareketin kötü yanlarının ortaya çıkması
Boncuk : (i.) zenci veya çingene kadın
Bordalamak : (ital. tr. f.) sokulmak, yanaşmak,
Boş gezenin boş kalfası : (tr. ar. dey.) işsiz güçsüz, başıboş âvâre
Bozuk pilâk : (tr. fr. dey.) hep aynı şeyleri anlatmak
Bozulmak : (tr. f.) i. sinirlenmek, öfkelenmek 2. mahçup olmak.
Budak deliği : (tr. dey.) iyi görmeyen gözler için kullanılır
Buzdolabı : (tr. i.) soğuk kimse
Caddeyi tutmak : (ar. tr.) çekilip gitmek
Camekân : (far. i.) gözlük
Canına (ezan) okumak : (far. tr. dey.) Bir kimseyi perişan etmek, hakkından gelmek, (bk. iflâhını kesmek.)
Cartayı çekmek : yellenmek
Cıvataları gevşemek : (ital. tr. dey.) çok gülmek
Cicimama : toy delikanlıların düşüp kalktığı kadın
Cilâ çekmek : (ar. tr. dey.) rakı veya şarabın üzerine bira içmek
Cins (ar.) acaip, garip
Cumburlop : (zf.) bir şeyi çalmak anlamında kullanılır
Çakıntı : (tr. i.) içkili toplantı
Çakıştırmak : (tr. f.) içki içmek
Çakallamak (tr. f.) farketmek (bk. köfteyi çalmak, çakozlamak) afallamak.
Çakmak (tr. f.) 1. selâm vermek, selâma durmak, 2. vurmak, 3. farketmek
Çaktırmadan (tr. zf.) belli etmeden, sezdirmeden
Çaktırmak : (tr. f.) birinin bir şeyi sezmesin veya anlamasına yol açmak (bk. açık etmek)
Çalınmak (tr. f.) bir kimseyi döğmek, vurmak
Çalışmaz : (tr. i.) «olmaz, hayır» anlamında
Çamurlaşmak : (tr. f.) saldıрмаğa, sataşmağa başlamak
Çam yarması (tr. dey.) iri yarı kimse (bk. yarma)
Çanak yalayıcı (tr. dey.) dalkavuk (bk. yağcı)
Çarkına etmek (okumak) (far. tr. dey.) bozmak, yıkmak, berbat etmek

- Çarpık** (tr. s.) 1. yampirik (bk. akıntı çağa-nozu) 2. âşık
Çarpılmak (tr. f.) âşık olmak
Çarpmak (tr. f.) dolandırmak
Çatlak (tr. s.) fahişe (bk. sürtük)
Çavuş (tr. i. sütçü arg.) yağı alınmış süt
Çek arabani «defol, git!» anlamında kullanılır
Çekiver kuyruğunu (tr. dey.) bir kimseden artık hayır gemiyecâğini anlatmak için kullanılır
Çek kuyruğunu aldırma : önem verme
Çemiş, Çemişgezekli : aptal, bön, salak, toy
Çengel atmak (dey.) bir iş için ilişki kurmak
Çeyrek porsiyon (far. fr. dey.) ufacık, tefecik kimse (bk. çifte kavrulmuş²)
Çifte kavrulmuş (far. tr. dey.) ufacık, tefecik çelimsiz kimse (bk. çeyrek porsiyon)
Çingar (i.) kavga, gürültü, patırtı
Çingar çıkarmak (tr. dey.) kavga çıkarmak
Çivi koymak (tr. dey.) birinin işine engel olmak, aleyhte propaganda yapmak bk. dalgasını taşlamak, dalgasına taş atmak)
Çorbaya çevirmek (far. tr. dey.) dağıtmak, karıştırmak, darmandağınık hale getirmek
Çuvalı kaça (far. tr. dey.) değeri ne kadar
Çuvalın kaça? (far. tr. dey.) değerinin ne kadar?
Çuvallamak (far. tr.) bir işi başaramamak
Dalgasına taş atmak (tr. dey.) birinin işine engel olmak, işini bozmak (bk. çivi koymak, dalgasını taşlamak)
Dalgasını geçmek (tr. dey.) alay etmek, eğlenmek (bk. fıstığını geçmek, gırgır geçmek)
Dalgasını taşlamak (tr. dey.) birinin işine engel olmak, aleyhte propaganda yapmak (bk. çivi koymak, dalgasına taş atmak)
Dalyan gibi (ital. tr. dey.) boylu, boslu, alımlı, çalımlı kadın.
Dava (ar. i.) 1. iş, mesele, âlet, edavat. 2. adı söylenmek istenmeyen şeylerden söz edilirken kullanılır. 3. sevgili
Delige tıkmak (tr. dey.) hapse atmak
Dert babası (far. tr. dey.) dert ortağı «dert babası mıyım, git dardını başkasına anlat!» (bk. marko paşa)
Dırdır etmek (dey.) söylenmek, çok konuşmak (bk. kafa şişirmek, kafa ütölemek)
Dikmek (tr. f.) testi, maşraba, kadeh, bardak vb. için başaşağı etmek
Dızdızcı (dey.) «para basacağız» diye adam dolandırmak
- Dingonun ahır** (dey.) girenin, çıkanın belli olmadığı yer (bk. sikke baba tekkisi, yolgeçen hanı)
Dinine yandığımın (ar. tr.) lânetleme sözü
Dolduruşa gelmek (tr. dey.) tesir altında kalmak
Domuşa binmek (tr. dey.) kanmak, aldanmak (bk. tavlanmak)
Dökülmek (tr. dey.) iyi durumda olmamak
Dümeni eğri (ital. tr. dey.) yan yan giden
Ekmek (tr. i.) kadın veya kız göğsü (bk. ampul, balkon, far)
Ekmek düşmanı (tr. far. dey.) evdeş, zevce, eş
Ekşimek² çok konuşmak (bk. dırdır etmek, kafa ütölemek, kafa şişirmek)
Eli kısa (tr. dey.) beceriksiz
Ense yapmak (tr. dey.) dinlenmek, istirahat etmek
Esmet vatandaş (dey.) çingene (bk. başka)
Eşek Cenneti (tr. ar. dey.) öbür dünya
Ezan okumak (ar. tr. dey.) çok fazla, sıkıntı verecek kadar konuşmak
Fakülte (fr.) genelev
Falina bakmak (ar. tr. dey.) 1. icabına bakmak, 2. davet etmek
Feleğin çemberinden geçmek (ar. far. tr. dey.) pek çok tecrübe edinmek
Fındıkçı (s.) cilveli, oynak kadın
Fıstığını geçmek (dey.) alay etmek, eğlenmek (bk. dalgasını geçmek)
Fıtil olmak (ar. tr. dey.) kızmak, öfkelenmek
Fondip : içkinin son yudumu
Fortçu (s.) otobüslerde, trolleybüslerde kadınlara, kızlara sürtünmeyi meslek edinen kişi
Gazoz ağacı (dey.) yalan söylüyorsun anlamında. «O senin söylediğin gazoz ağacı, Hindistan'da yetişir» 2. sırtından geçinilen kişi
Gebe kalmak (tr. dey.) bir kimseye minnettar kalmak
Gece işçisi (tr. dey.) gece hırsız
Geçmişinden (sülâlesinden) başlamak. küfür etmek, sövmeğe başlamak
Gıcık olmak (veya gıcık almak, kapmak) (dey.) bir kişiye veya bir harekete kızmak (bk. huylanmak, uyuz olmak tilt olmak.)
Gırgıra getirmek (tr. dey.) gevezelik ederek, istenilen bir şeyi unutturmak
Gırgır geçmek (tr. dey.) alay etmek, eğlenmek

AL BASMASI, KIRK BASMASI VE KIRKTAN ÇIKMA

Yazan : Sıtkı SOYLU

Al basması, Kırk basması ve Kırk'tan çıkma âdetlerini ;doğum öncesi ve sonrasında belli sürelerine bağlı olmasından birlikte incelemeye tâbi tuttuk.

Al basması tamamen anne, Kırk basması'nda çocukla ilgili olmasına rağmen gerek aynı süre içerisinde meydana gelen olaylara bağlılığı ve gerekse bazı hallerde anne ile çocuğun durumunu birlikte ilgilendirmesi yönünden kesinlikle birbirlerinden ayırmak mümkün olamıyor.

Nitekim aşağıda vereceğimiz açıklamalarda da görüleceği üzere Al basan lohusanın rahatsızlığı bazı fiziksel görüntüleriyle çocuğa da geçebilmekte; Kırk basan çocuğun tedavisi sırasında, anne de benzer tedavi görmektedir. Keza «Kırktan çıkma» dediğimiz, tehlikeli dönemin atlatılmasıyla ilgili törende de çocuk ve anne birbirinden ayrılmıyor.

Bu araştırmayı 30 a yakın kaynaktan derlediğimiz bilgiler ve yıllardır topladığımız notların birleştirilmesiyle, beraberlik gösteren hususlara varyantları da ekleyerek okucularımıza sunuyoruz.

Çocuğa Kırk basmaması, bastıktan sonra tedavisi âdetleriyle; Kırktan çıkmanın kendine özgü kesin ayrıntıları olduğu için bu kısmı iki ayrı bölümde vermekte yarar gördük.

Bu arada şu önemli noktayı belirtmekte yarar var. Al basması, Kırk basması ve Kırktan çıkma âdetlerinde Şamanist gelenek çok açık seçik kendisini göstermektedir. Bir önemli noktada da Al basmasında Cuma günü ile Dört yol ağız; Kırk basmasında ise Çarşamba ile üç yol ağız'ına verilen önemdir. Bu nokta konunun analiz ve sentezine eğilecekler için ışık tutar sanırım.

AL BASMASI

Al basmasının âmili sayılan kötü ruh; Al anası, Al karısı ve Al kızı adlarını taşıyor. İsim olarak değişiklik göstermesine rağmen, şekil ve biçim düşüncesindeki anlam aynı.

Tariflere göre Al anası (Yada Al karısı veya kızı)

b) Erkek bulunan veya kalabalık olan odalara girmez

c) Kırmızı renkten hoşlanmaz ve gördüğü a) Tepesinden gözlü, çirkin bir kocakarıdır zaman kaçar

d) Lohusanın yalnız bulunduğu ve uyukulu hallerde yanına yaklaşır.

e) Daha çok ilk erkek çocuğunu dünyaya getiren yeni gelinlere musallat olur, ciğerini alıp götürür.

f) Ençok hoşlandığı şey yeni gelinlerin ciğeridir.

g) Yeni gelinin, gelin olarak indiği evde kırklı bir kadın veya çocuk varsa daha ilk gündün bu evi beller ve gelinin doğumu sırasında basar

**

Hastalığın başlangıcı doğumdan bir gün önce uyku sırasında sıkıntı ile belirir.

Lohusanın gözüne çeşitli hayaller görünür, garip sesler işitir. Bu görüntü ve sesler daha çok yeni ölmüş bir yakına aittir ve kendisini çağırır.

Rüyada korkutulur.

Sık sık bayılır.

Vücudun çeşitli yerlerinde kırmızı lekeler ve yaygın kızarıklar meydana gelir.

Habis ruh, annenin sütüyle yavruya da el atar.

**

Geline Al basmadan önce :

a) Kapının arkasına süpürge dayanır

b) Lohusanın başına kırmızı tülbent sarılır, üzerine kırmızı yorgan örtülür.

c) Soğanın üzerine iğne sokularak baş ucuna asılır.

d) Lohusanın ve çocuğun üzerine baba'nın ceket veya çamaşırı örtülür.

e) Lohusa yalnız bırakılmaz.

f) Yalın ayak odada gezdirilmez veya dışarıya çıkarılmaz.

g) Baş ucuna Kur'an asılır.

h) Bir cenaze giderken lohusa yerinden kaldırılır ve yüksekçe bir yere çıkarılır.

i) Ekşi, turşu, tuzlu, biberli, yumurtalı şeyler yedirilmez, soğuk su içirilmez.

j) Ay hastası gelin ve kızlar odaya alınmaz.

**

Geline al bastıktan sonra :

a) Pamuk atmak için kullanılan (Yay)a bindirilir.

b) Dört yol ortasında köpek gibi ulur.

c) Akrahası olmayan, kanı karışmadık birisi dört yol ortasında ağzına tükürür ve arkasına bakmadan eve döner.

d) Dört yol ağzında lohusa ağzına bulgur alarak tükürür ve geriye bakmadan eve döner.

e) Hasta sıcak tutulur, karın ve kasıklarına sıcak belek toprağı sarılır.

f) Karın ve kasıklara sıcak su ile pansuman yapılır.

KIRK BASMASI

Ölüm, doğum, gelin gelmesi gibi olaylarda bunlardan herhangi birisinin Kırk günü dolmadan doğan çocuklar için «Kırk karışığı» denir. Yani bir yeni doğmuş çocukla karışabilir. Halk arasında bu kırk karışması bir tarih başlangıcıdır. Bazı kişilerin doğum veya ölüm tarihlerinde ihtilâf çıktığı zaman, kiminle kırkının karıştığı incelenir ve böylece kesin tarih saptanmış olur.

Kırk basan çocuk yemekten kesilir, yediğini çıkarır, aydaş olur, gelişemez ve hatta ölür.

Bunu önlemek için :

a) Kırkı çıkmadık bir çocuğun bulunduğu odaya, yine kırkı çıkmadık çocuk sokulmaz.

b) Ölen bir kişinin kırkı ile çocuğun kırkının karıştığı; çocuğun bulunduğu odada hatırlatılmaz.

c) Çocuğun kırkı çıkmadan kırkı çıkmadık bir ölü evine götürülmez .

d) Kırkı çıkmamış bulunan çocuğun çamaşırı yıkandıktan sonra dışarıda geceletilmez, güneş batmadan içeriye alınır.

e) Üstü kirli kızların çocuğa bakmasına müsaade edilmez.

f) Ay halı olan gelinler çocuğun bulunduğu odaya alınmaz.

g) Kırkı çıkmadık çocuğun üzerinden atılmaz. Şayet atlanmışsa tekrar tersine atılır.

h) Çocuklarının kırkı çıkıncaya kadar anaları birbirlerine gidip gelmezler.

i) Kırkı karışan çocuklar anneleri tarafından değiştirilerek emzirilir.

j) Üstünün kirli olduğundan şüphe edilen kadın odadan çıkarılır.

k) Cenaze giderken çocuk bulunduğu yerden

yukarıya kaldırılır.

l) Cenaze gittikten sonra çocuk bir iki adım ileriye götürülüp, geri getirilir.

m) Kırkı çıkmadan köy veya mahalleden cenaze kalkmışsa çocuk ilk fırsatta mezarlıkta yikanır.

n) İki anne ekmeke değişerek ayakta yerler.

o) Kırklanmış bir çocuğun bezi ile kırklı çocuğun bezi değiştirilir.

p) Üstü kirli iken çocuğa bakan kızlara, çocuğun bezi yakattırılır.

q) Çocuğun üzerine hayvan gemi konur.

r) Kırk basmasına sebep olduğundan şüphelenilen kişinin kucağına çocuk verilerek köyün etrafından dolaştırılır.

s) Çocuğun doğumu üzerinden üç ezan vakti geçmeden emzirilmez.

ş) Kırkı karışan çocukların anneleri evin kapısı önünde iğne değiştirirler.

t) Çocuk mezarlıkta yarım saat kadar yatırılır. Ağlarsa kırk basmadığına, veya basmışsa geçtiğine inanılır.

Kırk basan çocuğu tedavi için :

a) Mahallenin çevresi dolaştırılır, mezarlıktan kırk taş, ot ve toprak alınır arkasına bakmadan dönülür. Bu taş, ot ve toprak suya atılarak bu suda çocuk yıkanır.

b) Çocuk değirmen taşının üstüne oturtularak ters yönde üç defa dönderilir, kırk taş atılan kaba değirmen fisinliğinden su doldurulur. Bu sudan kırk tas dökülerek çocuk yıkanır.

c) Uğurlu sayılan bir çam ağacının çatalına oturtulur. Üç kere oturtup kaldırdıktan sonra arkasına bakmadan eve getirilir.

d) Gece arkasına bakmadan üç defa mezarlık dolaştırılır.

e) Kırkı karışan iki çocuğun annesi bir sayacak üstünde sırt sırta verir ve o halde iğne değiştirirler.

f) Yeni doğmuş bir çocuğun elbisesi giydirilir.

g) Kanı karışmadık birisine üç yol ortasında ve köpek eniği üzerinde çocuk yakattırılır.

h) Her çeşmeden birer taş alınır ve çocuk üç yol kavşağında yıkanır.

i) Kırkı karışan çocuğun evlerinin damından kırk taş alınır ve suya atılarak kırk sefer üzerinden dökülerek kanı karışmadık birisine yakattırılır.

j) Kırkı karışan çocuğun bezinden bir parça alınarak yakılır. Külü suya atılarak bu suyla kırklanır.

KARAGÖZ KURSU VE TUNUS'A GİDEN KARAGÖZ EKİBİ

Yazan : İhsan HİNÇER

Kültür Bakanlığı (Müsteşarlığı) Millî Folklor Araştırma Dairesi tarafından 1973-1974 de Kasım-Mayıs ayları içinde İstanbul'da evvelki yıllarda olduğu gibi bir «Karagöz Kursu» düzenlenmiştir.

Bu kursta Karagöz figürleri-tasvirleri yapımı, Karagöz hakkında bilgiler ve Karagöz oyunları dersleri verilmiştir. Dersleri, Devlet Konservatuvarı tiyatro diksiyon eski öğretim üyesi Nureddin Sevin; hattat, ressam, tanburî ve Karagöz figürleri yapımcısı Ragıp Tuğtekin ile kimyager, emekli kimya öğretmeni Naşit Baylav vermişlerdir.

Kursa, doçent Cevad Çapan, opera sanatçısı Erol Uras, resim öğretmeni Ali Kırıyak, turizm yazarı Ercüment Melih Özbay, emekli albay Nevzat Alptuğ, emekli memur Taceddin Diker, üniversite öğrencilerinden Fahrünnisa Ensari, Nursen Maylı, Selâhaddin Erener katılmışlardır. Kurs, başarı ile sona ermiştir.

Kursu, 1974 yılı sonlarında İstanbul Konservatuvarı'nda düzenlenen «Karagöz Semineri» izlemiştir. Seminere Nail Tan, Hüseyin Aytaç, Ragıp Tuğtekin, Nureddin Sevin, Aziz Nesin, Etem Ruhi Üngör, Ahmet Borcaklı, Naşit Baylav, Gürel Gökçe, Cevdet Kudret, Ergin Orbey, Talât Dumanlı, Ahmet Yürür ve İhsan Hınçer katılmıştır. Dergimizin 305. sayısında verdiği. miz rapor hazırlanmış arkasından raporda öngörülen adımlar atılmıştır. Bursa Müzesi'nde bir Karagöz Seksiyonu açılma hazırlıklarına girilmiş, Devlet Konservatuvarı öğretim programına Karagöz dersleri konulmuştur.

1975 yılında da Millî Folklor Araştırma Dairesi tarafından İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda 19 gün devam etmek üzere 14 Temmuzdan 1 Ağustos'a kadar 2 sekiyon halinde, 1) Karagöz Tasvirleri Yapımı Kursu, 2) Karagöz Oynatma Kursu düzenlemiştir. Bu kurslara Millî Eğitim ve Kültür Bakanlıklarına bağlı Güzel Sanatlar, Yüksek De-

k) Ziyarete götürülür ve geriye bakmadan eve getirilir.

l) Çarşamba günü (Çarşamba değirmeni diye sınıanmış) bir değirmenin finisliğinden bir güğüm su alınır, suyu alan arkasına bakmadan geri döner. Üç yol ağzında ateş yakılarak su ısıtılır. Çocuk bir leğenin içine altına bez konarak oturur. İçine çiğir konmuş bir gözer veya kalburdan su dökülerek kırklanır. Leğenin içindeki bez hemen en yakın yerdeki bir ağaç dalına ıslağıyla asılır ve orada bırakılır. Çocuk ve yanındakiler geriye bakmadan eve dönerler.

m) Üç cuma Cami'in etrafında dolandırılır.

n) Kırk evden kırk anahtar toplanır. Sıcak suya konur. Çarşamba günü çocuğun yıkandığı bu su üç yol ortasına dökülür.

KIRKTAN ÇIKMA

Çocuk kırk günü doldurduktan sonra, annesi ve bazı yerlerde babası da dahil topluca kırklanırlar. Buna Kırktan çıkma denir. Gerek anne ve gerekse çocuk için teklikli bir dönemin geçiştirilmiş olmasından dolayı yapılan bu törene büyük önem verilir.

Bazı köylerde yarı kırk denen yirminci günün erkek çocuklarında uygulandığını, kız çocuklarında 18 gün uygulandığını tesbit ettik.

Kırktan çıkma'dan, yarı kırk çıkmadan da 7

nci günde özel kırklama törenlerinin yapıldığına şahit olduk.

Genel olarak Tam kırk, Yedi kırk törenleri şöyledir :

a) Yumurtanın tepesi delinerek içi boşaltılır. Her seferinde Kulhüvallahu, duası okunarak bu yumurta dolusu su yarı kırkta yirmi, tam kırkta kırk kere çocuğun başından aşağı dökülür.

b) Anne Kırk'tan çıkınca her seferin Kulhüvallahu duasını okuyarak kırk tas su ile boy abdesti alır.

c) Anne ile çocuğun kırklanacağı suya okunmuş kırk taş atılır ve yıkandıktan sonra insan ayağı basmayan bir yere dökülür.

d) Derin bir kaba okunmuş kırk taş atılır ve kırkı karışmadık birisi tarafından (Gelin, cenaze sahibi vb.) çocuk yıkanır.

e) Kırkı çıkan çocuğun güzel olması için üzerine konan gözerden kırk suyu dökülür (Okunmuş su)

f) Yumurtanın tepesi delinir ve çocuğun yedisinde 7, yirmisinde 20, kırkında 40 yumurta su okunarak dökülür.

g) Yedisinde 7, yirmisinde 20, kırkında 40 taş suya atılarak, çocuk, anne ve babası bu su ile yıkanır.

h) Kırklamada kullanılan suyun artığı, evin köşe bucağına serpillir.

koratif Sanatlar, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Akademileri, Eğitim Enstitüleri öğretmenleri ile Tiyatro sanatçıları, DTCF Tiyatro Kürsüsü ve Devlet Konservatuvarı mezunları, TRT Müdürlüğü görevlileri katılacaktır.

*
****TUNUS'A GİDEN KARAGÖZ TOPLULUĞU**

Tunus Hükümeti tarafından Tunus'ta sayfiye şehri Hamamet'te yapılan «Akdeniz Festivali» ne Türkiyemizden de 4 kişilik Karagöz Ekibi ile 38 sanatçıdan oluşan bir Türk Musikisi Topluluğu'nun katılması Dışişleri Bakanlığımızca kararlaştırılmıştır.

Bunun üzerine 26 Temmuz 1974 günü Roma yoluyla Tunusa gidecek 42 kişilik grup Türk Hava Yolları uçağıyla Roma'ya hareket etmiştir. Roma'dan daha evvel Tunus'a her hangi bir uçakta yer ayrılmadığından 42 kişilik topluluk festivale yetişmek için uçak bulamamış, Türk Musikisi Sanatçıları Topluluğu Türkiye'ye dönmek durumunda kalmıştır. Buna karşın, Karagöz Topluluğu bir uçakta 5 kişilik yer bulmuş ve Tunus Akdeniz Festivali'ne katılmak üzere

yanlarına TRT temsilcisini de alarak Tunus'a hareket etmiştir.

Tunus'a giden Karagöz Ekibi'nde Nureddin Sevin, Ragıp Tuğtekin, Taceddin Diker bulunuyordu. Ekip Tunus'ta ilk gösterisini Hamamet'te 27 Temmuz 1974 cumartesi günü yapmıştır. Taceddin Diker, Tunus Kültür Bakanlığı Konser Sarayı'nda Tunus Kültür Bakanı, Müsteşarı ve ileri gelen devlet büyükleriyle kalabalık bir topluluk karşısında «Karagöz Salıncakçı» oyununu oynamıştır. Oyun büyük alkış toplamış ve ilgi görmüştür.

İstanbul Belediye Konservatuvarı geziye katılmadığı ve Türk Gecesi olarak düzenlenen program yapılamadığından Ragıp Tuğtekin'in oynayacağı «Ters Evlenme» ve «Kayıkhanes Safası» oynatılmamıştır.

*
**

İstanbul «Türk-Alman Kültür Derneği» de yakında Almanya'da yapılacak gölge oyunları şenliğine bir «Türk Gölge Oyunu-Karagöz Ekibi» ile katılmayı düşünmektedir. Bu konuda İhsan Hınçer'le Türk-Alman Kültür Derneği'nin ilişkileri sürdürülmektedir.

Geçen yılki Karagöz Kursu'nu bitirenler, yöneticiler ve öğretim üyeleri. Oturanlar, soldan sağa : Nurettin Sevin, Nail Tan, Ragıp Tuğtekin, Hüseyin Aytaç, Naşit Baylav. Ayaktakiler : Selâhaddin Erener, Nursen Maylı, Fahrünnisa Ensari, Nevzat Alptuğ, Cevat Çapan, Erol Uras. Kurs'a katılıp fotoğrafta olmayanlar : Ercüment Melih Özbay, Ali Kırıyak, Taceddin Diker.

BULDAN'DAN DERLENEN MANİLER

— I —

Derleyen : Galip KOCABAŞ

Ay aydıdır ışıktır
Deste dolu kaşıktır
Ne halt etmiş anası
Kızı bana âşıktır

Ayvanın sarısına
Kuş yemiş yarısına
Askere gidenlerin
Başının garasına.

Al atım haylımasın
Meydanda oynamasın
Söyleyin nazlı yare
İskembil oynumasın

Ay doğar dolanmaz mı
Beni (bana) yar bulunmaz mı.
Yar yoluna ölüyüm
Namazım gılınmaz mı.

Armudun dibi oluk
Bugün havalar soğuk
Kalk gidelim sevdiğim
Babamın adı büyük.

Ateşi yaktı geçti.
Hançeri çoktu geçti
Yanıma gelmedi de
Karşıdan baktı geçti

Arpa buğday çeç olur
Güzeller güleç olur
Zenginlerden kız almak
Ölümden beter olur.

Altın yüzük parmakta
Ne gezersin ayakta
Ben gezmeyim kim gezsün
Nişanım var gonakta

Ak üzümün salkımı
Benim yarım saklı mı.
Verin benim yarimi
Aldırırım aklımı.

Alçacık duvar üstü
Tabancam suya düştü
Tabancamı alırken
Kızlar bana gülüştü.

Ayakkabım çözüldü
Bağlasana sevdiğim
Bu gün ayrılık günü
Ağlasana sevdiğim

Ay doğar sini gibi
İkinci günü gibi
Yarımden mektup geldi.
İzmir'in gülü gibi.

Ay aydıdır soramam
Dile destan olamam
Ay buluta girince
Bağlasalar duramam.

Aldatma gel beni yar
Aldatırım seni yar
Bu şehrin yollarına
Uzanırsın güzel yar

Aparım aparım
Göğden yıldız koparrım
Senin gibi manıclı
Helaya ibrik yaparım.

Al yazmanın oyası
Yüzüme vurdu boyası
Alcem dedi almadı
Allah'ından bulası

Al şalım mavi şalım
Dağları dolaşalım
Aramızda engel var
Biz nasıl konuşalım.

Annaçtan fener gelir.
O sönmeyen yanar gelir
Yalnız yatan gelinin
Aklına neler gelir.

Al başımdan beyazı
Sabahların ayazı
Girsem yarın koynuna
Kılısam Bayram namazı.

Aşkınla dolu sinem
Hasretin gözümde nem
Sensiz geçen gündüzler
Olur bana cehennem

Ayva dibi otl'olur
Bekâr goynu tatlı olur
Dul kadına varanlar
Ölmez amma dertli olur.

Ay doğar ayan beyan
Uzun boylu gül fidan
Rüyama girmez iken
Koynuna girdim uyan.

Al içli lüle güzel
Yeleş - Setresi güzel
Her yanı dursun varsın
Gaşı gözü pek güzel

Alaca mescit minaresi
Altıdır penceresi
Ben yarla konuşurken
Yandı pilav tenceresi

Aktılısı beş nişan
Kalk yarım giyin kuşan
Ben askere gidiyom
Hac(ı) sarıgım san(a) nişan

Ağaçtan böcek indi
Dibine güzel indi
Orta boylu yarime
Cümbüşlü nazar ildi.

Ay doğar deniz üstü
Gümüş gerdan diz üstü
Nasıl bıraktın beni
Ey zalim kız yüz üstü.

Asmada ne bulursun
Sorra pişman olursun
Yollar devriye döner
Yine beni bulursun

Akçapınarın düzü
Polisler vurdu bizi
Okka Mamudun gızı
Yaktı vandırdı bizi.

Devam edecek

24 - 27 Ocak 1975 te Ankara'da :

2. TÜRK YAYIN KONGRESİ YAPILDI

Yazan : Bora HINÇER

Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdür-
lüğü tarafından düzenlenen 2. Türk Yayın Kongre-
resi 24 - 27 Ocak 1975 günlerinde **Kültür Bakanı**
Nermin Neftçi Başkanlığında Ankaradada yapıldı.

Hazırlık Komitesi Başkanı olarak Kültür Mü-
teşar Vekili İsmet Parmaksızoğlu ve Kütüphaneler
Genel Müdürü Abdülkadir Salgır'ın çalışmaları
Kongre'nin tam bir başarı ile sonuçlanmasını sağ-
ladı.

Kongre'nin açılışında Başbakan Ord. Prof. Dr.
Sadi İrmak, «Amacımız, bu kongrede alınan kar-
arları bizden sonraki hükümetlerin gerçekleştire-
mesidir», demiştir. Daha sonra konuşan Kültür
Bakanı Nermin Neftçi «İkinci Türk Yayın Kongre-
si'nin Türk yayın hayatının birikmiş sorunlarına
çözüm getireceğine inanıyoruz» görüşünü savun-
muş, Millî Eğitim Bakanı Prof. Dr. Safa Reisöğ-
lü da «Eğitim sorununun kaynağında yayın soru-
nunun yer aldığını, eğitim sorununun ancak yay-
ın sorunu çözümlendiği zaman çözümlenece-
ğini» belirtmiştir.

Başkanlık Divanı asbaşkanlıklarına Prof. Dr.
Bedrettin Tuncel ile Yaşar Nabi Nayır, sekreter-
liklere de Talip Apaydın, Muammer İlker, Mehmet
Özel ve Erol Erduran seçilmişlerdir.

Dokuz komisyon halinde çalışan kongreye
yüze yakın bildiri verilmiştir. Komisyonlarda ko-
nular görüşülmüş, daha sonra Genel Kurul'da
karara bağlanmıştır.

1. Komisyon : Baskı işleri, baskı tekniği,
kâğıt ve basımevi sorunu.

II. Komisyon : Standardlar ve kitab dü-
zeni.

III. Komisyon : Yayın dağıtımı, reklâm ve
PTT ücretleri.

IV. Komisyon : Yazar ve yayımcıları özen-
dirme, telif hakları sorunu, iyi ve güzel yayın.

V. Komisyon : Ansiklopediler ve diğer baş-
vurma kitapları, çocuk ve gençlik yayınları, okul
kitapları

VI. Komisyon : Halk ve kültür yayınları, Dev-
let yayınları

VII. Komisyon : Teknik yayınlar, çeviri iş-
leri.

VIII. Komisyon : Fikir, sanat ve kültür der-
gileri.

IX. Komisyon : Fikir ve sanat eserleri ka-
nunu, basma yazı ve resimleri derleme kanunu.

**

Dergimizin kurucusu, sahibi ve genel yay-
ın müdürü İhsan Hınçer, kongrenin başından
sonuna kadar VIII. Komisyon'da görev almış,
fikir, sanat ve kültür dergilerinin karşılaştıkları
sorunları dile getirmiş, resmî kuruluşların bu tür
yayın hayatına nasıl üvey evlât işlemi yaptıkları-
nı, âdete dergilerin yayımından rahatsız ol-
duklarını delilleriyle belirlenmiştir.

Komisyon konuşmalarının tamamı teyplerle
banda alınmıştır. Bu tarihi belgelerin ışığında san-
at, kültür ve fikir yayın hayatımıza bir ışık tu-
tulacağına ve katkıda bulunulacağına inanmak
istiyoruz.

Zira, kapanış konuşmasında Kültür Bakanı
ve Kongre Başkanı Nermin Neftçi Bakanlık kuru-
luşları ile il, ilçe ve kasaba kitaplıklarına dergi
ve kitap alımının 1957 de yayınlanan bir genel-
ge ile yapıldığını söyleyerek bu alımlarda maddi
olanakların bir kriter olarak kabul edildiğini söy-
leyerek şöyle konuşmuştur.

«İtiraf edeyim ki, ölçü objektif değildi. Ba-
kan olarak duruma el koydum ve Türk Dil Kuru-
mu, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Dil,
Tarih-Coğrafya Fakültesi ve diğer uzmanlardan
kurulu bir komisyonun bu kitap ve dergi seçimi
işini yapmasına karar verdim. Bu komite kurul-
muştur ve ilgili yönetmelik hazırlanmış durum-
dadır. İl halk kütüphanelerine ve diğer kuruluş-
lara dergi ve kitap seçim işi artık bu komite ta-
rafından yapılacaktır.»

Kongre'nin aldığı karar gereğince Yayın
Kongresi'nin her beş yılda bir toplanması öngö-
rülmüştür.

Gelecek sayımızda sekizinci «Fikir, sanat ve
kültür dergileri komisyonu»nun 2. Türk Yayın
Kongresi Genel Kurulu'na verdiği ve kabul olu-
nan raporu aynen yayınlayacağız.

Tarsus'tan Bir Eğitim Masalı :

PATIŞAH İLE BEZİRCİ VE OĞLU

Derleyen : Hamdi ULUSOY

(Derlenen: Nasıf Göküş, 55 yaşlarında, tavuk tüccarı, Tarsus Taşobası köyünden).

Köy kahvesinde yapılan sohbetlerde konu, dönüp dolaştı, eğitim konusuna geldi. Ahmet Çelik (yerli şive ile)

— «Nasıf, hadi şu hekâyeyi anlat».

Nazif anlatmaya başladı:

— Çekelim çekelim. Her konuşmaya göre mesel var bizde.

Evvel patışahlık devrinde, bobası bezirci bir Molla varmış. O devirlerde patışahlar, tep-tili kıyafet ederlermiş. Halkın arasına çıkarları-mış.

Bir gün, Patışah bizim bobası bezirci Mol-lanın bulunduğu mediresiye gelmiş. Tesadüf o-lacak a, Molla'ya ıras gelmiş. Müslümanlıktan sorgu sormuş. Her sorduuna da, şıp diye cevabını almış.

Patışah Mollayı sevmiş. Hanı her dediğine cevap verdi ya. Çıkarıp bir gırmızı lira vermiş. Çocuk parayı almamış.

— Ben bu parayı alamam, demiş. Alırsam da bobam beni döver demiş.

Durumu hemen patışaha bildirmişler. «Pa-tışahım Molla parayı almadı.»

Patışah, Çocuğu tekrar yanına çaattırmış. Parayı neden almadığını sormuş. Sormuş amma Molla da cevabı yapırdırmış.

— Bobam patışah adama bir lira vermez. Vermişiken fakirin bir işine yarasın deyî, çok verir, demiş. Sonura bobam beni döver.

Bu Patışahın çok hoşuna getmiş. Elini ke-merine atıp, bir kese altın çıkarıp vermiş. Mol-lanın da adresini almış. Molla da sevine sevi-ne evinin yolunu dutmuş.

Eve varınca parayı bobasına vermiş. Mese-leyi de bir bir anlatmış. Bobası da parayı alıp «bu bizim başımıza bir befa getirir» deyî dola-bın bir köşesine atıvermiş. Gene işine devam etmiş. Gelen paraya güvenmemiş.

Aradan zaman geçmiş. Patışah gene tepdi-li kıyafet edip bu sefer de tesadüf ya, Molla-nın bobasının iş yerine gelmiş. Bezirci ya a-dam, sormuş müslümanlıktan. Amma adam,

birdene cevap bileme verememiş. Sonunda da patışah gızışmış, canı sıkılmış,

— Bu adamı idam edin, Müslümanlıktan behaber, demiş.

— Adamcaz «evime varayım bari», dediye-se de dinememişler. Derdesde edip götürmüş-ler.

Bizim Mollanın habarı olmuş (Esgiden i-damlar bir hafta ne gecikdirilirimiş). Dutmuş patışahlın yolunu. Bobası asılmadan yetişmiş. Sarayın gıyafetine dayanmış. Amma nöbetçiler bırakmamışlar ki. Sonura Patışahınarı gıyafetini söylemiş. Patışahın verdi bir kese altını göstermiş, mutlaka patışa görmesi gerektiini söylemiş. Sonunda nöbetçiler patışaha haber vermişler. Patışah da çocuğu yanına getirmele-rini fermen etmiş. Tabi çocuğu patışah hemen tanımış.

Çocuk altın dolu keseyi patışahın önüne fırladıvermiş.

— Al parayı, bobamı serbes bırak, demiş. Patışah afallamış, amma bozuntuya da ver-memiş. İşin sonunu beklemiş.

Çocuk;

— Eğer bobam okumayı, müslümanı sev-meseydi, beni okutmazdı. Ben okudum, sana cu-vap verdim. Ona da mesleenden sor. Bobam be-zircidir, demiş. Eer adam asacasan, bobamı o-kutmuyan, bobamın bobasının kemiklerini topl-a da onları as.

Patışah asılacak adamın Mollanın bobası ol-duunu annayınca, çocuğa hak vermiş. Hemen a-damı çaattırmış. Bezircilikden epey sormuş. Her sorduuna da cevap almış. O zaman anamış ki, her kiş gendi mesleende daha çok bilgi sa-habıdır.

Hemen bir kese altın daha vermiş. Molla-ya da alkışlamış.

Deyecem şu ki: Biz okuyamadık arkadaş. Bobamız okutmamış. Amma çocuklarımızı okut-maya çalışıyoruz. Amma okullar (okullar) Mol-la gibi adam olullar (olullar), amma okumazlar bizim gibi mal, olullar.

istikbalinizin
garantisi
tasarrufunuz

tasarrufunuzun
garantisi

TÜRKİYE
GARANTI BANKASI

(Folklor : 27)

ŞARAP
SANAYİNDE
KALİTE ve NEFASET
ÖRNEĞİNİ YİNE
TEKEL
SUNAR

(Basın : 74447 — 29)

DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR

TÜRKİYE
BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

(Folklor : 28)

ANADOLU
BANKASI
SİZİN EŞİNİZİN
ÇOCUKLARINIZIN
KISACASI
AİLENİZİN BANKASIDIR

(Folklor : 30)

LOKMAN MÜSTAHZARI
HALK SAĞLIĞI
HİZMETİNDE

Ekza - 9 Ekzema merhemi
Algo - Tablet Ağrı hapi
Lokman - Tablet Ağrı hapi
Algopirin Analjetik tablet
Algo - Tablet 4 tabletik
Moruvit - Vitamine Kuvvet şurubu
Kina - Kola İştah şurubu
Anamur Burun ve göz damlası
Meproil Tablet Sinir hapi
Sollargen Granüle Ekzema - kaşıntı
Sel de Gastrin Granüle Mide tozu
Gastro Goutes Mide damlası
Gastroguanil İshal kesici tablet
Metegastrin Mide tozu
Derivit Yara ve yanık merhemi.
Lokman Çayı Afiyet çayı tozu
Dover Tablet Öksürük ve dronşite
Metekodin Öksürük hapi
Metekodin Öksürük şurubu
Algo - Wax Ağrı merhemi
Algo - Wax Vazo Grip ve ağrılarda
Algo - Wax Nazal Nezle merhemi
Ma-ka-ta Basur merhemi
Cuti - Cura Cilt losyonu
Pedi - Cura Ayak banyosu
Pilo - Cura Saç ilacı
Lokman Kaşe ağrı kesici
Panason (20 Gr. paket)
Sağlık çayı
Panason (50 Gr. alüm. kutu)
Deriseptol Yara ve göbek
Dr. Krom Diş patı

(Folklor : 31)

BAŞARINIZ İÇİN,
HUZURUNUZ İÇİN
ÖNEMLİ OLAN;
kararlarınızdaki
isabettir .

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

evinizin bankası
herkesin bankası

(Basın : 20252 - 60058/32)

her biten
ipananın
yerini bir yenisi alır

İpana'nın dişlere kazandırdığı eşsiz beyazlıktan, ağıza verdiği serinlikten, ferahlıktan vazgeçemedikleri için... İpana Fluorid, diş minelerini sertleştiren, cürümleri önleyen, diş ve ağız sağlığını koruyan diş macunudur.

**ipana
fluorid**

**800'den fazla şube ile
HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde**

T.C. ZİRAAT BANKASI

Son baskı tarihi : 29.3.1975

(Radar R. — 33)

(Basın : 20131 - 60118/34)

Otomatik Arçelik termosifonu büyük su kapasitelidir. 105 litre su alır. Emaye su haznelidir. Çift cidarlıdır. Delinmez, paslanmaz. Otomatik Arçelik termosifonu cam pamuğu ile tecrit edilmiştir. Isı kaybetmez. Otomatik Arçelik termosifonu hem suyu, hem ısıyı koruyan verimli, uzun ömürlü bir depodur.

Genel Satıcıları:
BEKO TİCARET A.Ş.
Tel.: 49 00 39
BURLA BİRADERLER ve Şsi.
Tel.: 45 52 00

kalitede öncü... fiyatta ölçü

otomatik
ARCELİK
termosifonu

96

(Yeni Ajans : 107 — 35)

30 Haziran 1975

Devlet Nüchasi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

NİSAN 1975

İÇİNDEKİLER: .....

- Damga ve Agzogami . . . . . Prof. Abdülkadir İNAN
Gediz'de Yâren Gezmesi Geleneği . . . . . Gündüz ARTAN
Konya'da Geleneksel Koyunculuk ve Çobanlık — 2 — . . . . . Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
Kıbrıs Halk Oyunları Çalışmaları . . . . . İlder VEZİROĞLU
Sazşairleri : Memioğlu ve Hüdayî . . . . . Prof. Dr. Şükrü ELÇİN
Benli Halime Adlı Bir Ozan Var mıdır . . . . . Cahit ÖZTELLİ
«Pir Sultan «Kitabı Üzerine : Gerçek Hızır Paşalar . . . . . Ümit KAFTANCIOĞLU
İstanbul Yatırırları — 3 — . . . . . Prof. Dr. M. Kemal ÖZERGİN
Isparta ve Yöresi'nde Halıcılık . . . . . Muhsin DURUCAN
Üvey Kız Masalı . . . . . Numan KARTAL
«Türk Argo Sözlüğü» Üzerine — 2 — . . . . . Aydil EROL
Gevenciler ve Geven Otu . . . . . Mustafa KUTTAŞ
Çolaklılar'da Seyirlik Oyunlar . . . . . Ertuğrul TAYLAN
2. Yayın Kongresi : Fikir, Sanat, Kütür Dergileri Kom. Raporu . . . . . T.F.A.
Fındıkoğlu'nun Anısına Düzenlenen Konferanslar . . . . . İ.H.
Antakya'dan Hikâyeler : İlm-i Sülûk Hakkında . . . . . Dr. Edip KIZILDAĞLI
Halk Dansları Eğitim Merkezi Resmen Kuruldu - Bir Karagöz Topuluğu
Almanya'ya Gidiyor - Bize Gelen Kitaplar . . . . . T.F.A.

SAYI : 309

KURUŞ : 300

İSTANBUL'DA AYDA BİR KEZ ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

97